

CUMA MEKTUPLARI

Coşkun Yüksel

*[Ahenk Dergisi 1 Nisan 1998 / Mart
2022]*

Mehmet Sait KARAÇORLU

CUMA MEKTUPLARI

[Ahenk Dergisi 1 Nisan 1998 / Mart 2022]

Mehmet Sait KARAÇORLU

Mehmet Sait Karaçorlu

Daha önce basılmış çalışmaları:

Osmanlı Türkçesinden Dil İçi Çeviriler

1. Abidin Paşa / Mesnevi Şerh ve Tercümesi (İz Yayıncılık) / İstanbul – 2007
2. Abidin Paşa / Kaside-i Bürde / (Farabi Yayınları) 2013
3. Filibeli Ahmet Hilmi / Amak-ı Hayal (Volga) Mart – 2014
4. Abdurrahman Şeref / Osmanlı Tarihi / (Volga) 1. Baskı Mart 2014
5. Ali Nazıma / Lisan-ı Osmanî (Volga) Mayıs – 2015
6. Ali Cevat / Osmanlı İsimler Sözlüğü / (Volga) Mayıs 2015
7. Abdurrahman Şeref / Osmanlı Tarihi / (Umuttepe Yayınları) 2. Baskı Temmuz 2017
8. Süleyman Nutki / Musavver Muharebat-ı Bahriye-i Osmaniye (Osmanlı Deniz Savaşları) / Günümüz Türkçesi / IQ Kültür Sanat Yayıncılık / İstanbul - 1. Baskı Ağustos 2021
9. Tahir-ül Mevlevi / Mahfil 1, Mahfil 2 (Dergi) / Ekip Çalışması / Menekşe Kitap / İstanbul - 2. Baskı Temmuz 2022

Hikâyeler

1. Harput Hikâyeleri / (Volga Yayıncılık) Mayıs 2014
2. Geçmiş Zaman Hikâyeleri / (Volga Yayıncılık) Mayıs 2014
3. Cuma Hikâyeleri / (Volga Yayıncılık) Mayıs 2014

4. Meddah Hikâyeleri / (Volga Yayıncılık) Mayıs 2014
5. Anka Kuşu / Menekşe Kitap / İstanbul - 1. Baskı Eylül 2021

Sahnelenen Tiyatro

1. Yolcu (Kocaeli Şehir Tiyatrosu) 2008
2. Şair (Kocaeli Şehir Tiyatrosu) 2012

Sürelî Yayınlar

1. Ahenk Dergisi, Editör
2. Muhtelif Yayın Organlarında “Atilla Gagavuz” müstearıyla günlük yazılar.

İçindekiler

Cuma Mektupları (9. Sayı)	8
Cuma Mektubu (10. Sayı)	10
Cuma Mektubu (11. Sayı)	12
Cuma Mektubu (12. Sayı)	15
Cuma Mektubu (14. Sayı)	19
Cuma Mektubu (15. Sayı)	22
Cuma Mektubu - Bayram (16. Sayı).....	25
Cuma Mektubu – Daussıla (17. Sayı)	29
Cuma Mektubu - Nevruz (18. Sayı).....	32
Cuma Mektubu - İnsan İçine Çıkmak (19. Sayı)	35
Cuma Mektubu - Ekmek Ve Kitap (20. Sayı)	38
Cuma Mektubu - Sana Annem Demek Yetmez (21. Sayı)...	41
Cuma Mektubu - Can yoldaşı (22. Sayı).....	44
Cuma Mektubu (23. Sayı)	49
Cuma Mektubu (24. Sayı)	51
Her İnsan Biraz Yaşadığı Şehirdir	51
Cuma Mektupları – 17 (25. Sayı)	56
Haniya Sadık Deyu Methettiğin Ol Nevcivan.....	56
Cuma Mektubu - Beklemek (26. Sayı)	60
Cuma Mektubu: Ana Gurban (28. Sayı)	69
Cuma Mektubu- Sefertası (29. Sayı).....	73
Cuma Mektubu: Hanımanne (30. Sayı)	78

Cuma Mektubu - Her Susuş İnsanın Kendi İçine	
Saklanmasıdır (31. Sayı).....	85
Elma Ağacı (32. Sayı).....	90

Cuma Mektupları (9. Sayı)

Bugün yine cuma. Yaklaşık bir aydır elim her cuma sabahı telefona gidiyor. Mutat olduğu üzere cuma sabahları seninle konuşmak için. Artık sabahları erken kalkıyorum. Erken kalkıyor ve seni özlüyorum. Sabah erken saatlerde seninle beraberken şiirden, edebiyattan, sanattan, yaptığımız sohbetleri özlüyorum. Gözlerimi ana şefkatinde ısınmış, sevgiyle demlenmiş çayın harika kokusuna ve buğusuna açtığım sabahları özlüyorum.

Sonra cuma sabahları telefon konuşmaları var ya o telefon konuşmaları asla diğer sabahların yerini alamadı. Ama şimdi onu da özlüyorum. Elim telefona gidiyor. Sanki numarayı çevirsem sesini duyacakmışım gibime geliyor.

Bundan önce de sana “anneciğim seni çok özledim” demişimdir muhakkak. Ama o “özlemek” ile bu “özlemek” arasında bu kadar büyük fark olduğunu bilmiyordum. Seni şimdi gerçekten kelimenin tam manasıyla özlüyorum. Herkeste olması gereken bir anne sevgisi ve sevgili anneyi görmek arzusuna benzemiyor. Özlüyorum ama bu özlemde “göreceğim geldi” manası yok.

“Bayrama gelmeyecek misin yavrum” diye sorduğun zamanlar vardı ya işte o zamanlar bu geçim sıkıntısına, parasızlığa, başkalarına bağımlı yaşamaya öylesine bir tepki büyürdü ki içimde bayram öncelerinde yine aynı soruyu soracaksın diye korkardım. Bayramlarda bile sana gelememek kendime olan güvensizliğimi artırırdı. Mutsuz olurum.

Şimdi daha uzun süreli bir ayrılığın, sebepleri üzerinde düşünüp de o sebeplere öfke duymanın mümkün olmadığı bir ayrılığın özlemi bu. Ümitsiz ve çaresiz bir bekleyişin özlemi. Aramıza giren sebeplere bağlı olmaksızın seni görme imkânının kalmayışı.

Belki de bundan dolayı telefona bile ihtiyaç duymaktayım. Her cuma sabahı elim telefona gidiyor. Her sabah erkenden uyandığımda sesini duymak bile bana yetecek gibi geliyor. Üç gün nefesini dinledim senin. İnan ki onu bile özlüyorum.

- “Anne şu kuşlarla uğraşma” dediğimde

- “Yalnızlık nedir bilmiyorsunuz oğlum, bir nefes işte” demiştin.

Nefes bir nefes işte. Bir nefes işte. Bir nefes.

Nefes almak hayatta olmanın işareti. Sonuna kadar yaşama ümidi taşımanın gerekçesi. Doktorlar ne derse desin. Nefes varsa hayat devam ediyor demektir. Hayat devam ediyorsa sana “seni göreceğim geldi” diyebilirim.

Ama şimdi “özledim” diyebiliyorum.

Birbirimize kavuşacağımız o büyük güne kadar asla seni göremeyeceğimin şuuru içinde özledim. Sohbet etmek değil, şiiirden konuşmak ve beraber ağlamak değil, görmek değil, sesini duymak değil nefesini bile hissedemeyeceğim artık.

Hani şair “sen öldün öyleyse ölüm güzeldir” demiş ya buna katılmak mümkün mü bilmiyorum. Ama “sen öldün seni gerçekten özlüyorum artık”

Şu divanda oturmuştun, şu pencereden dışarı bakmıştın, şu kitaba dokunmuştun, şu kuşa yem vermiş suyunu değiştirmiştin, şu saksılardaki toprağı sen doldurmuş şu çiçekleri sen dikmiştin.

İnsan hayatının haysiyeti bunlar kadar dayanıklı değil. Bunlar yine var ama sen yoksun.

Bunlara baktıkça seni daha çok özlüyorum.

Ve sen yokken bunların olması neye yarar ne anlamı var diyorum. Şu penceredeki manzarayı da görmeyebilirim. Şu çiçeklerde kurusun artık. Muhabbet kuşunun adını Yadigâr koyduk Anne. Bir nefes işte, bir nefes.

Cuma Mektubu (10. Sayı)

Haccı -hep konuşurduk ya- ben çocukluğumda, Mehmet Akif'in; Sebilürreşad Dergisi'nden, “Necid Çöllerinden Medine'ye” şiirini okurken hissetmeye başlamıştım. Sen ağlıyordun. Ben kelimeleri anlamıyor ama senin ağlayışından ben anlamasam da şiirde çok dokunaklı, çok güzel, çok derinlikli bir hikâye anlatıldığını hissedebiliyordum. Sonra Hacc için söylenebilecek şeylerin içinde ilk sırayı yine bu şiirin alabileceğinin şuuruna erdim.

Ne kadar uzun zamandır ağlamadığımı, ağlayamadığımı düşündüm. Gözyaşlarının ruhu arındıran, boşaltan ve yücelten etkisinden bu kadar uzun süre uzak kalışımın bana neler kaybettirdiğini düşünmeye çalıştım. Sonra senin ne kadar kolay ağladığını hatırladım...

Ağabeyimin “sevince, kedere, heyecana, korkuya veya başka bir şeye bağlı değil senin ağlaman. Sen zaten ağlamak için bahane arıyorsun. Ağlıyorsun, ağladıktan sonra nasıl olsa bir sebep buluyorsun” dediğini hatırladım.

Gerçekten de ağlamak için hiçbir şey bulamazsan, yıllar önce yaşanmış bir şeyi hatırlayıp ağladığını veya “şimdi bu soğukta Mehmetçikler ne zorluk içindedir” gibi aslında olmayacak bir sebep uydurup ağladığını hatırlıyorum.

“Gözyaşı medeniyeti” demişti adamın biri geçmiş kültürümüze. Medeniyetimizle beraber gözyaşlarımızı da kaybettik galiba. İnsan olabilmenin kendi içimize dönebilmek, kendimizi algılayabilmek olduğunu, maymunlar gibi sadece dış dünyayı algılamanın bizi insanlıktan uzaklaştırdığı gerçeğini kaybettiğimiz gibi.

Şimdi artık kaybolan gözyaşlarımıza gözyaşı dökmek zamanı mı?

Seninle gülmek değil seninle ağlamak güzeldi.

Hep ağladın, hep ağladın, hep ağladın. Sevindin ağladın. Üzıldün ağladın. Bir sebep çıktı ağladın. Hiçbir sebep yoksa kendin bir sebep bulup ağladın. Sonra seni hatırladığım tek şey gözyaşları oldu. Seninle bir şeyleri paylaşmaksa dileğim, “şunları beraber okuyup da bir güzel ağlasaydık” der hale geldim.

“Ah anacığım!

Şimdi olmalıydın, seninle ağlamalıydık. Sensiz ağlamak ayıp geliyor bana.

Niye biliyor musun?

Yalnız sana ağlayabiliyordum... Yalnız sana”

Cuma Mektubu (11. Sayı)

Sana epeydir yazamadım. Hiçbir sebebi yok. Her zamanki gibi gözlerimi içimden dışarı çevirdiğimden başka. Bir zamandır dışarılarda bir şeyler arıyorum yine. Her zamanki gibi hiçbir şey bulamayacağımı bile bile.

Dışarıya doğru bir şeyler yapmaya veya düşünmeye başladığım her zaman olduğu gibi yine kafamı kalın ve yüksek duvarlara çarpıp öyle kendime geleceğim. Yapamayacağımı, başaramayacağımı anlayıp gözlerimi yine içime çevireceğim.

Dertler analara söylenmez değil mi? Başkalarıyla paylaşılan dertler azalır. Analarla paylaşılan dertler çoğalır değil mi?

Bugün ayın biri. Okul başlıyor. İşbaşı yapacağız. Yine inanmadığımız bir çabanın içinde zamanları katledeceğiz. Tek mazeretimiz de ne yapalım, çaremiz yok olacak.

İnanılmaz derecede zorlaştırılmış, adeta insanların birbirlerine “ne yapabilirim de şunu rahatsız ederim” diye uzun süre düşünülmüş de öyle düzenlenmiş -veya düzensizleştirilmiş bir devinmenin içine balıklama atlayacağız. Koşuşturma, bitmeyen işleri bitirmeye yetişmek için olacak. Ne işin anlamı üzerinde durup düşünme imkânımız olacak. Ne de kendimizi vererek karşılığında hiçbir şey alma ümidimiz olmaksızın kendimizi vererek bitirmeye çalıştığımız işlerin bitme ihtimali.

Şu anda bir sela sesi duyuyorum.

Biri tanımadığım ve ihtimal ki hiç görmediğim biri işleri bitirdi.

Valizini topladı ve hadi bana müsaade bile diyemeden göçtü öte tarafa. Şimdi onun gözlerindeki perde açılmıştır. Her şeyin hakikatini, önemini veya önemsizliğini görme imkanına kavuşmuştur. İşte yaşadığımız hayatın sıkıntısı burada. Bu günlük

koşuşturmada ölüm yok. Onun düşüncesi, onun bütün hayatı kuşatması gereken en büyük gerçek oluşu yok.

Sen yanımda olsaydın, her an bir şeyler yapan, durmadan kıpırdanan ve her saniyeni anlamlı ve kalıcı bir şeyle doldurma tutkunun uzantısı çırpınışın olsa bu kadar yıkkın ve bezgin olmazdım. Kaşlarını çatar ve bana

- “Hadi kalk! Zayıflık yok!” derdin.

Bilmem ki süte düşen iki kurbağanın hikayesini de anlatır mıydın?

Hani çok önceleri ben çocukken -senin yanında hep çocuk kalacaktım ve bu ne güzel olacaktı biliyor musun?- anlattığın şu meşhur kurbağa hikâyesini. İki kurbağa süte düşmüşler. Bir müddet çırpınmışlar kurtulmak için fakat süt kabının -hayata benzeyen- kalın ve yüksek duvarlarını aşamamışlar. Sonra biri bırakmış her şeyi, önce kurtulma ümidini kaybetmiş sonra direncini. Ve boğulmuş. Öteki inatçıymış, ümidini kaybetmeyecek kadar yaşama sevinci içindeymiş, asla pes etmemiş, yorulmuş, durup dinlenmiş tekrar başlamış çırpınmaya. Sonunda ayakları bir sertliğe değmiş. Sütün içindeki sürekli çırpınışın bir yağ topağı oluşturmaya başladığını fark edince daha bir ümitle sarılmış çırpınışına. Ve kurtulmuş.

Bu hikâyeyi sen bana anlattığında çok etkilenmiştim. Bende kendi çocuklarıma anlattım.

- “Kızım bazen kendimi hayat denilen bu okyanusta süte düşmüş kurbağa gibi yapayalnız ve çaresiz hissediyorum. Ama yine de çırpınmayı bırakmıyorum.” Dedim.

Kızım bana

- “Ama baba! Kurbağanın ki sütümü sen okyanus diyorsun! Yani su, suda ne kadar çırpınırsan çırpın yağ çıkmaz ki” diye cevap verdi.

İnsanlar ölümü unuttukları için bu kadar umudunu kaybettiler. Kuru bir mantık, bir adım sonrasını bile zar zor aydınlatan ama kesinlikle daha ötelere göstermeyen kupkuru bir mantık işi allak bullak eden. Bozan. Değersizleştiren. O kuru mantık yerine hayatı önce anlamlandıran ölüm düşüncesi, sonra güzelleştiren beklenmedik olayların beklentisi her şeyi yerli yerine yerleştiriyordu. Ve tıpkı senin gibi hem ölümle iç içe hem bitmeyen bir umutla tükenmeyen bir direnişle hayata sarılmak mümkün olurdu.

Hayat güzelleşirdi böylece.

Cuma Mektubu (12. Sayı)

Bahadır'ın ne olduğunu öğrendim. Ama sana Bahadır'ı anlatmamıştım değil mi?

Bahadır'ı ne zaman gördüğümü hiç hatırlamıyorum. Gece miydi, gündüz mü, kış mıydı, bahar

miydi, yaz mı, günün hangi saatiydi, hava sıcak mıydı soğuk mu, üzerinde nasıl bir elbise vardı, ben neden oradaydım, nasıl gitmişim? Hiçbiri ama hiçbir ayrıntı kalmamış zihnimde. Bu sorulara arayıp da cevap bulamayışımın nedeni, hafızamın zayıflaması veya onu görüşümüm üzerinden çok zaman geçmesi değil.

Bahadır, on altı yaşlarında bir çocuktur. Öylesine çöküvermişti bulunduğu yere, gözleri... Gözleri müthişti. Ağlamaklı değildi. Meraklı değildi. Korkulu, umutsuz, bedbin, şaşkın, dalgın değildi. Bir hüznü vardı gözlerinde. Müthiş, çarpıcı, kurşun kadar etkili, tokat kadar sesli, yumruk kadar sarsıcı bir hüznü. O anı, “Ben bugün hüznü bir çocuk gördüm” cümlesi ifade etmeye yetmeyecekti. Ancak “Ben bugün bir hüznü gördüm” denilebilirdi. Hüznü gördüm, hüznü dokundum, denilebilirdi. Gözlerinden içindeki hüznü dış dünyasına aktaran öylesine derin, kuşatıcı, kapsayıcı bir rüzgâr esiyordu ki, diğer ne varsa silip süpürüyor, önemsizleştiriyordu.

Öylesine bildik bir durgunluk, acınası ve merhamet edilesi bir zavallılık değildi gözlerinden taşan anlam. Gözlerine baktığımdan itibaren o hüznü denizine boğazıma kadar battığını hissettim. Yapılacak işler yapıldı. Söylenecek sözler söylendi. Gidilecek yerlere gidildi. Atılacak adımlar atıldı. Yeri değişecek eşyalar yerlerinden kıpırdatıldı. Ama hepsi, her hareket, her kıpırdanış, her ses ve her soluk öylesine, kendiliğinden oluveriyormuş, önemsiz ve gereksiz olduğunun bilinciyle, olsa da olur olmasa da edasıyla idi. Bahadır’ın gözlerinden

taşan hüznün uzayı kapsadığına inanılan esir maddesi gibi her şeyi ve her eylemi içine almıştı.

Bahadır'ın babasının ölü vücudu üzerine örtülmüş beyaz ve kirli nevresimin kıvrımlarından belliydi. Gecenin bir vaktinde ölüvermişti.

Annesi öldüğünden beri, yedi yaşından beri babasıyla paylaştıkları yalnız hayatları bitmişti. Bir evin içinde iki can idiler. Su tesisatı tamiratı yapardı babası, kahvecilik, garsonluk, ufak tefek arıza tamirleri gibi birçok işe girip çıkmıştı. Biri diğeriyle alakasız, önemsiz, kıt kanaat geçindikleri işleri hep değışti. Ama değışmeyen iki şey vardı. Hayatın yüzüne gülmeyişinin acısını hafifletmek için durmadan içtiği içki ve tek oğluna sağlamaya çalıştığı aile hayatı. İçtiği içki ve tek oğluna sağlamaya çalıştığı aile hayatı. Yıllarca baba ve oğul, kaderin kendilerine biçtiği, önemsiz, sıradan, hayalleri olmayan bu basit ve düz hayatlarında yalnızlıklarının içine gömüldüler. Yakın akrabalarıyla alakaları günden güne zayıfladı. Komşuları bile Bahadır'la babasının varlığından çoğu zaman haberdar değillerdi. Bahadır okula gitti, Bahadır sokakta oynadı, Bahadır, çarşı pazar gezdi, giyindi, yıkandı, kirlendi, temizlendi, acıktı, doydı hep yanında sessiz, dalgın, umutlarını ve beklentilerini kaybetmiş babasının durgun sarhoşluğu vardı. Bahadır, çocuk ruhunun derinliklerine o kaçınılmaz yalnızlığı sığdırabilirdi. Ağzı dolusu kahkaha atamadı, hiçbir arkadaşını evlerine davet edemedi, hiçbir arkadaşının evine misafirliğe gidemedi. Böylece arkadaşı da olmadı. Küçük, zayıf, narin ruhunun tam ortasına yalnızlıktan örülmüş koca bir sütun dikip öyle yaşadı, öyle yaşamaya alıştı.

Ama Şimdi, aniden, hiç beklemedik bir Şekilde babası lvermiŐti.

Öyle yalnız yaşamaya alıŐmıŐken, hayata bağlandığı tek nokta olan, hatta ondan başka bir dünyanın çok da farkında olmadığı babası lvermiŐti. Sabahtı. Babasından önce kalkmıŐ, ocağı yakmıŐ, ayı demlemiŐ, masaya kahvaltılık birkaç Şey ıkarmıŐtı.

Babasının yatağının yanına gittiğinde, hatta uyanması için seslendiğinde hiçbir Şeyin farkında değildi. Dokunduğu zaman anladı babasının artık olmadığını. Kaskatıydı. AlıŐtıėı, akŐamdan kalma yüzünün ortasında kalan kaybolmuş küçük gözlerinin derinliğinden sızan sönük ve zayıf, belirsiz Şefkat ışığı yoktu. Bahadır, belki ŐaŐırmadı bile. ocuk ruhundaki yalnızlık sütunu sayesinde ilk Şaşkınlığına çığlıklara dönüştürmeden atlatabildi. Ama sonra, diğer insanlar gelip gitmeye ortalıkta dolaŐmaya baŐlayınca sütun sarsılmaya başladı. Uzaktan, çok az gördüğü, zengin amcası geldiği zaman Bahadır artık, tuz buz olmuş ruhuyla ortalıkta kalakalmıŐtı. Bundan sonra ne olacağı, kiminle kalacağı, ne yiyip içeceği, nasıl yaŐayacaėı hiç aklına gelmiyordu. Ortalıkta dolaŐan, mırıldanarak konuşan, birbirlerinden bir Şeyler isteyen, yavaş hareketlerle bir diğerine bir Şeyler uzatan insanların yadırgatan kalabalığı Bahadır'ın sessizliğine karıŐıyordu.

Bahadır, öylesine hüzün doluydu ki, o insanların acıyan bakıŐları, yüksek sarp kayalara çarpıp geri dönen ses yankıları gibiydi. Acı hüzne karıŐıyordu.

Ve ben Bahadır'ı anlayabiliyordum. Onun hikayesindeki yalnızlığı ben ömrüm boyunca en kalabalık

caddelerde, en gürültülü toplulukların arasında bile içimde gezdirmiş durmuştum. O yalnızlıktan örülmüş sütunlar beni hayata bağlamıştı. Direnci, savaşmayı, umudu öğretmişti. Ve bir gün annem öldüğünde o yalnızlık kulelerinden örülmüş bütün direnç noktalarımın yıkıldığını hissetmiştim. Bahadır'la tek farkımız o henüz benden çok küçüktü. Çaresiz benim gibi yeniden işe başlayacak, bu sefer o belirsiz, sönük, zayıf şefkat ışıltısı olmaksızın yaşayacak, ruhuna daha yeni, daha yüksek, daha sağlam yalnızlık sütunları dikerek direnci, umudu öğrenecekti.

Öğrendim, Bahadır anneannesinin yardımıyla liseyi bitirmiş, bir uzak şehirde iş bulmuş çalışıyormuş. Bir taraftan da üniversiteye hazırlanıyormuş.

Ben mi? Ben hiçbir şeye yeniden başlayamayacak kadar yorgunum.

Cuma Mektubu (14. Sayı)

Bahar geliyor.

Mart ayının gece ve gündüzü eşitleyen günü bile geride kaldı. Cemreler çoktan bitmişti. Ama biliyorsun bu memleketin baharı yoktur. Yağmur ve soğuk mayıs sonuna kadar devam eder. Sonra aniden yaz gelirir. Yazın geldiğini de sokakların boşalmasından, milletin hep yazlıklarına çekilmesinden anlarsın. Gerçi yazlıklara gitmeyi zorunlu kılacak kadar sıcak olmaz buralarda ama, deniz kenarında, güneyde, Ege'de, Akdeniz'de, Karadeniz sahillerinde yazlık sahibi olmak bir güç ve sosyal düzey göstergesidir.

Hani o baharın, önce yüzünü gösteren, insana güven duygusu veren sıcaklığını, sonra yavaş, yavaş gelişini neredeyse unuttum bile. Karlar erimeye başladılar cemrelerle beraber. “Harav” denilen bir rüzgâr esince ölüme benzer bembeyazlık azalmaya başlar, toprağın kırmızıya çalan çamurlu yüzü kendini gösterirdi. Toprağı görmek bir umuttu. Kışlık erzağın bitmeye yakın günleri gelmiş olurdu baharla birlikte. Ama toprak bereketli, doğurgan yüzünü gösterdi mi, artık korku biterdi. Nasıl olsa bu ılık rüzgarların ardından, çok geçmeden yeşerecekti topraklar. Bir anda boy atıverecekti, baharın getirdiği tazelikler.

Dereler çağlayacaktı. Dere kenarlarında çimenlerin arasına karışmış aciceler, dere otları, ebegümeçleri toplanabilecekti. Taze soğanlar, maydanozlar güneşe doğru başlarını uzatıverecekti.

Seralar ve o seraların görüntüsü olup tadı olmayan ürünleri yoktu o zamanlar. “Her şey zamanında oğul” derdin ya bana. Her şey zamanında.

Seni neden hep çiçeklerle hatırlıyorum diye kendi kendime sormam ne kadar anlamsız. Çiçekler ve sen birbirinizden ayrı düşünölmeyecek kadar bütün idiniz. Çiçeklerin de zamanı vardı. Her şey zamanındaydı. Ve sen her şeyin zamanını bilenlerdendin.

On bir ay açık kalan ve adı “on bir aylık” olan bir çiçek vardı. Sarı, mavi, kırmızı yeşil açardı. Galiba en sevdiklerinin başında onlar gelirdi. Küçük plastik saksılarda özenle korur, çayını içtiğın sehpanın kenarına oturturdun. Yemeğe çağırdığımızda seni; eline küçük saksılardan bir tanesini alır öyle gelirdin. Yemekte yanına

aldığın daha çok Afrika menekşesi olurdu. Mor yayvan yapraklarına bakar, ağzına götürdüğün her lokmada dalgın öylece onu seyrederdin. Sinirlendiğin zamanlar, küstüm çiçeğine dokunup yapraklarını büzüştürmesine bakardın. Açelya daha aristokrat bir havadaydı. Ağır misafirlerine çıkardığın ağır çiçeğin. Açelya aldığımız çiçekçiyle nasıl kavga etmiştin. “Bunları nasıl satıyorsunuz, biz eve götürünce kısa zamanda solup gidiyorlar” diyerek. Sonra hangi ilaçların iyi geldiğini öğrenip onları da yaşatmayı başarmıştın ya.

Zaten çoğunu severek, konuşarak, şiirler, şarkılar okuyarak büyütürdün ya. Sabahın erken saatinde rengarenk çiçeklerini açivermişse bir tanesi sen, hemen başlardın: “Ah benim güzel kızım, gönlümün eğlencesi, seni bana verene kurban olayım, seni boyayan kudret eline hayran olayım” diye ağıtlar sıralamaya.

Balkona sıraladığın fesleğenler ve ıtırılar. Ne güzel kokarlardı. Yapraklarına okşar gibi dokunup sonra yüzüne sürüşün.

En az ağlamak kadar çiçeklere olan tutkun da senin ayrılmaz bir parçandı. Elbette çiçekleri severken de çoğu zaman ağlardın. Bir gün seni asmanın altında hüngür, hüngür ağlarken bulmuştum. Sabahın erken saatiydi. Korkmuştum. Düşmüş gibi olduğun yere oturup kalmıştın. Neden ağladığını bir türlü anlayamıyordum. Asmaya sarılı süs kabağını gösterip ağlıyordun. Yine anlamıyordum. Süs kabakları küçücük açmışlardı. Avize gibi narin saplardan aşağıya doğru sallanıyorlardı. Hem gösteriyor hem anlamamı istemiyor gibi açıklamıyordun. Sonra her şeyi anladım. Açıkarsan güleceğimden korktuğun için

açıklamıyordun. Akşam, süs kabaklarının bazılarının yeşil bazılarının sarı olduğunu görünce, içinden keşke bir tanesinin üzerinde hem sarı hem yeşil renk olsaydı ne güzel görünürdü, diye geçirmiştin. Sabah, evet süs kabaklarının sadece bir tanesi yarısına kadar yeşil, diğer yarısı sarı renkteydi. Ve sen ağlıyordun.

Seni yanıma getirebilmek için “çiçek serasına götüreceğim” diyerek ikna ettiğim günleri hatırlıyorum. Bir çiçek serasına gidebilmek için, bin kilometreden fazla yol göze alınabilir miydi? Şimdi artık o istemediğin halde kabul edişlerinin ne kadarı benim için ne kadarı çiçekler içindi bilemem.

Ama sen hiçbir şeyi bir başka şeyden daha önemli görmezdin değil mi? “Her şey yerinde ve zamanında oğul” Eğer sen bir belediye başkanı olsaydın, en güzel balkon yarışması düzenlerdin. Böylece şehrin bütün binaları rengarenk çiçeklerle dolar taşardı. Ve sokaklar ve caddeler bu kadar hüznün dolu olmazdı. Her, yağmurlu havalarda omuzlarımı çekip kaldırımlarında yürümek zorunda kaldığımda, bu sokaklar, bu caddeler yalnızlığımı bu kadar acımasızca yüzüme vuramazlardı.

Cuma Mektubu (15. Sayı)

Yalnızlık alışabilir, kanıksanabilir, sıradanlaşabilir bir şey midir?

Biliyorum sen hep yalnızlıktan, günün birinde yapayalnız kalmaktan korkmuşsun. Yalnızların hikayesiydi seni en çok etkileyen. Ve aslında bütün hikayelerin bütün yolları yalnızlığa çıkardı.

Ekmekçi Kadın yalnızdı. Madam Bovary, Jan Veljan, Manon Lesko, Lev Nikolayeviç Mişkin, yalnızdı. Etraflarını saran, acı, çaresizlik, ihanet, yalan, entrika, tutku, aşk, açlık, savaş, ölüm içinde bile yalnız idiler. Her olay ve olgunun arka planı yalnızlığın örgüsüyle örülmüştü. Ya, Bir Adam Yaratmak'taki Hüsrev Bey. Yalnızlığın ölümle bütünleşen, intiharın yaşamakla kesişen çizgisinde, "beynim kanıyor" diyordu.

Hani hep "Yalnızlık Allah'a mahsus yavrum" derdin ya, ben, benim dalıp giden hâlîme bir teselli cümlesi sayardım. Anlayamazdım. Evet, yalnızlık Allah'a mahsus. İşte o yüzden, yalnızlık alışılabilir, kanıksanabilir bir şey olamaz. Olmamalı. Peyami Safa, "Yalnızız" da, bir insanın dış dünyasında ne kadar yalnızlığa mahkûmsa iç dünyasında o kadar kalabalıklaşacağını anlatmaya boşuna çalışmış demek ki. Albert Camus; "İnsan dış dünyada bir dakika yaşasa bile müebbed bir hücre mahkûmiyetine katlanabilir. O bir dakika içinde görebildiği her şeyi, sonsuz karelere bölüp, ömrü boyunca yeniden, yaşayabilir" derken işte bu iç dünyasının engin genişliğine sığınmanın teslimiyeti içinde idi mutlaka. Ama gerçek ne Peyami Safa'nın çabasında ne Camus'un gözü pek yalıtımında. Gerçek tıpkı senin dediğin gibi. "Yalnızlık Allah'a mahsus."

Ah, senden sonra yalnızlıklar ne kadar büyüdü bir bilsen. Huzur evleri, sokak çocukları, kimsesizler için barınaklar, ramazanda kurulan iftar çadırları ne kadar çoğaldı. Televizyon kanalları artık yüzlerle ifade edilen rakamlara ulaştı. Küçük ücretler karşılığında yalnızlıklara ağrı kesiciler üretildi. O kadar ki, bunların tanıtımları bile

bu gerçeği insanın gözüne sokacak görüntülerle yapıldı. Kocaman, devasa binaların ışıltılı karanlığında küçücük bir nokta gibisin, sana sunduğumuz bu ışıltılı dünya içinde o küçücüklüğünü unutabilirsin anlamına gelecek görüntülerle tanıtıldı üretilen ve para karşılığı satılan yalnızlık çareleri.

Yalnızlığın çaresi diye sunulanların yalnızlığın asıl sebebi olduğu hiç hatırlanmadı. Artık yeni nesil hep yalnız olarak doğuyor. Sıfır-bir yaş grubu çocuklara hizmet veren kreşlerde büyümeye başlıyorlar. Anne sıcaklığı ve şefkatini ısmarlanan, bedeli ödenerek satın alınan, servislerle gidilen, cicili bicili boyalı hayvan resimleriyle sevimli hâle getirilen kurumlarda bulmaya çalışıyorlar. Toplu hâde söylenen şarkılarla, hep beraber yenilen yemeklerle, boyama kitaplarıyla başlıyorlar hayatı yaşamaya. Yalnızlıklarını böylece kendileriyle beraber büyüyor. Yalnız olmadıklarını iliklerine kadar hissedebilecekleri bir anne tokadının tadını bilemeden.

Oysa annesi olan yalnız olur mu?

Tek başına değildir ki annesi olan. Tek parça halinde değildir ki. Asıl parçası, kendini bütünleyen ve yalnız olmadığını ona her nefeste hissettiren kısmıyla beraberdir. Çocuğu olmayan anneler, annesi olmayan çocuklar dünyasında yaşamak zorunda kalmak yalnızlığın bir başka boyutu. İşte yalnızlığın bu boyutu alışılabilir, katlanılabilir bir şey. Çünkü senin dediğin gibi, "Sayılı gün, yavrum nasıl olsa geçecek"

Cuma Mektubu - Bayram (16. Sayı)

Kaçıncı oldu? Bilmiyorum. Kaç tane kaldı? Bilmiyorum. Kaçı nerde ve nasıl geçmişti? Hiç bilmiyorum. Kalanlar nerede ve nasıl geçecek? Hiç ama hiç bilmiyorum.

Bir bayram daha geçti.

Senden uzakta bayram geçirmek ne kadar zor bilemezsin. Bak işte bunu ben biliyorum. Bayram yaklaşırken sancısı başladığı. Otogamların gürültüsü, rezil karmaşası, zar zor bulunan biletler, bir aylık maaşın, eli boş gitmemek adına birkaç ufak tefek hediye almaya yetecek kısmının dışında kalan hepsini alıp götürün yol ücretleri. Hadi bunlar ikinci dereceden önemli. Ya o otobüslerin insanı kendi biçimine sokmaya mecbur eden dar koltuklarındaki cenderede geçen saatler. Gece yarılarında, uykunun daralmayla giriştiği savaş. Kucağındaki çocukların başlangıçta meraklı rahatlığının daha sonra sürekli ağlamaya dönüşen ızdırabı. Sıkış tepiş doldurulmuş yolcular. Bir koltuk mutlaka iki yolcuya birden satılmıştır. “Ne yapalım kardeşim, milli servet, boş mu gitsin araba?” demagojisi ile öfkeli homurtular yol boyunca devam edecektir. Herkes gergindir. Muavinden su istemek cesaret, kaptan şoföre çocuğun ihtiyacı için birazcık durmasını istemek ciddi bir risktir. Yüksek sesle oğullarından, damatlarından, gelinlerinden bahseden görgüsüz adamın özel hayatını naklen yayınlayan sesi ile kalitesiz rezil, aşâğılık, insana hayatın anlamını kaybettiren müzik sesi birbirine karışmaktadır. Sabaha yakın elliye yakın kişi saatlerdir içinde buldukları olağanüstü şartlardan bitap düşmüş, uykuyla kendinden

geçmek arası bir hâldedir. Bu sefer gözün kaptan şoförün uykudan küçülmüş gözlerine durmadan içtiği sigaranın dumanı kaçtığı düşünürken eliyle vites kolunu aradığına takılır. Basbayağı uyumaktadır adam. Kaza korkusu her şeyin üzerine çıkar.

Bu gönüllü, istenerek, hatta günler öncesinden planlanarak, düşünülerek, tasarlanarak girilen bir cinayet ortamıdır. Bunların daha ötesi daha fazlası da olsa şikâyet edilecek, yakınılacak hiçbir şey yoktur.

Çünkü bütün bunların olmaması demek yalnız başına, başında büyükler olmadan geçirilecek bir bayram demektir. Bu ne demek olduğu yaşanarak öğrenilmiş öteki seçenektir.

Hani, bizim oraların biraz anlamsız bir göreneği vardı. “Kara bayram” derlerdi. İçinden cenaze çıkmış evin halkı, ölümden sonraki ilk bayramı, aradan sekiz ay geçmiş olsa dahi kara bayram olarak geçirmek zorundadır. Yeni şeyler giyinmez, sevinmez, mutlu değil hüznü olmak zorundadır, hiçbir yere bayramlaşmaya gitmez, kendisine kara bayram başsağlığı dilemeye gelenleri bekler. Gelenler de gerektiği gibi bayramlaşmaz. Başsağlığı dilemekle, bayramlaşmak arası bir şeyler yaparlar. Dua okur, ölen kişiyi anarlar. Ölüp gideni unutmadığını, hâlâ sevgisinin ve özleminin devam ettiğini, çünkü ölümün yok olmak olmadığını, tam aksine bir zaman sonra tekrar buluşulacağına dair inancı vurgulaması açısından belki biraz tutar yeri vardı ama aslında iyi ki unutulup giden görenekler arasında kaldı. Çünkü her şey zaman içinde yapaylaşıp gerçekliğinden çok uzaklara düşüyor. Gurbet bayramları işte böyle kara bayramlar gibi oluyordu.

Bayramın hazırlıkları ne kadar ciddiye alınırsa alınsın olması gerektiği coşku düzeyine ulaşmaz. Ne olacak ki gelecek birkaç kişi vardır, gidilecek birkaç kişi. Arife gününün çarşı Pazar kalabalığına girmemek lazım. Taksitle satış yapan, bayram indirimli mağazalardan birkaç parça bir şeyler almak lazım.

Ama hepsinin sonucu o olağanüstü bayram sabahına çıkacaktır. Sabah erkenden kalkılacak, bayram namazı için hazırlanılacak, camilerin dışına taşmış cemaatin arasında yer bulabilmek için ya erken çıkılacak evden ya da seccadelerin en eskisi seçilip yanına alınacak. Yüzlerinde dingin bir huzurun, senede birkaç kez girilen ortamın şaşkınlığına karıştığı çoğu hiç tanınmayan birbirinden çok farklı simaların arasına girilecek. Sabah uykuları kendi istekleriyle bölünmüş küçük çocukların yüzlerindeki ifade ise “a işte melekleşmek böyle bir şey olmalı” denilecek berraklıkta olacak. Kendisi görünmeyen imamın barıştan, kardeşlikten, komşuluktan, akraba bağlarını koparmamaktan bahseden konuşmaları cızırtılı hoparlörden dinlenecek. Hutbeyi dinlemeyip kendi aralarında bir şeyler konuşup gülümseyenlere nahoş bir bakış fırlatılacak.

Hepsinin sonu eve dönüşe çıkacaktır. İşte asıl felaket o zaman başlayacaktır.

Bu böyle oluyordu. Sen ne zaman kalkmıştın? O kadar yemeği ne zaman nasıl hazırlamıştın? O uykunun en tatlı, en koyu, en katmerli yerinde “hadi yavrum kalk” diyen sesindeki vurgu, sevginin, şefkatin, fedakarlığın, kendini aşmış ve somutlaşmış, algılanabilir derecede maddileşmiş dönüşümü hangi bestekarın bestesiydi?

Nasıl hazırlanırdık? Nasıl jandarma karakolundaki askerleri, yoldan geçenleri, bulabileceğimiz, tutabileceğimiz herkesi kolundan çekiştirerek eve bayram yemeğine getirirdik? Bunu hangi bilinçle, hangi ögütle, hangi sorumluluk duygusuyla yapardık? Ne kadar çok kişi getirebilirse o kadar çok bayram olacağına dair inancımızı nereden almıştık? Ağabeylerim benden daha çok kişi getirirdi, niye üzülürdüm buna?

Kalabalık bayram yemeğinden sonra bayramlaşmanın, el öpmek için sıraya girmenin, bozulmayan büyükten küçüğe doğru sıralamanın sonlarında olmanın, büyüklerin bir şeyler verme küçüklerin hepsinden alma konumunun tatları ayrı ayırırdı. Hepsi her şey birbirine karışırdı. Akıl almaz bir karmaşa yine akıl almaz bir düzen içinde birbirini takip ederdi.

Hayır, bütün bunlar, insan bilincinin doğal seyri içindeki “geçmişe özlem” tamlamasıyla açıklanamaz. Çok yüzeysel, çok sıradan, çok içi boş bir terim “geçmişe özlem”. Hangi geçmişe, neresine ne için özlem. Bu daha farklı bir şey. Eğer bunlar yoksa, bağların yok, eğer bunlar yoksa yapayalnız, kimsesiz, çaresiz, eğer bunlar yoksa geçmişi ve geleceği olmayan, eğer bunlar yoksa bozkırlarda rüzgârın eğip büktüğü bir ot olmakla karşı karşıyasın demektir.

Artık otogara koşmalı, ne pahasına olursa, nasıl olursa olsun, bunlardan elde ne kalmışsa kalsın, oraya doğru gitmeli. Bak bayram geliyor. Böyle yapayalnız bayram geçeri mi?

Bayram için uzaktan gelenleri bekleyenlerin hüznünü kazanç kapısı yapanlar, nereden bilecekler, bekleyeni olmayanın içine düştüğü hiçbir duygusunu.

Cuma Mektubu – Daussıla (17. Sayı)

Hayatımızdan çekip giden her şey bir parçamızı da alıp götürüyor. Bizi biz yapan şeyler zannettiğimizden daha çok. “Ben” derken içine neler giriyor? Tam hesabını yapmak mümkün mü?

Her özlem biraz eksiltir bizi. Her noksanlıkta biraz daha azalır, biraz daha yoksunlaşır ve yoksullaşırız. Belki de duyduğumuz acının birçoğunun kendi hesabımıza kendi adımıza oluşunun nedeni budur.

Hayatımızdan çıkıp giden sevdiklerimiz gibi hayatımızdan çıkıp giden sözcükleri de özlüyorum. Artık kullanılmayan, günlük konuşmaların içinde yeri olmayan, sadece arada sırada hatırlanabilen sözcükleri.

Bunlar o kadar çok ve hatırlanabilmesi o kadar olağanüstü şartlara bağlı ki bu vefasızlığımıza kahroluyorum. Evet, vefasızlık. Vefasızlık da unutulmuş sözcüklerimizin arasında. Hangi şarkı sözünde hangi şiirde geçiyor “vefa”? “Derdinde vefa var güzelim sende yok” mu diyordu, şarkı sözü?

“Sıla” Gurbetin zıddı idi. Gurbette özlenen yer. Dönülecek evin, ailen, eşin, dostun, arkadaşın, ahabın olduğu yer. Ayrı kaldığın için şikayetlendiğin. Birçok eziyete bir gün kavuşma umudunu beslediğin için hatırına katlandığın vatanın.

Bir de “sıla” sözcüğüne diğer sözcükler eklenerek türetilmiş başka anlamlar var. “Daussıla” gibi. “Sıla

hastalığı” Neye dönüştürdük bu güzelim kelimeyi, bu tınısında bile ince bir hüznün, belirsiz bir sızıyı duyumsatan mânâyı. “Nostalji” değil mi? Ne demekse ve nece ise. Nostalji sözcüğünün daussılanın yerini gasp ettiğini varsayalım. Ya, “sıla-i rahm”in yerine geçecek bir şey var mı?

“Sıla-i Rahmi terk etmek; yakın akrabaları, eşini dostunu, ahabını, tanıdığını ile alakasını kesmek, ziyaretine gitmemek, hastalığıyla, cenazesiyle, düğünüyle, üzüntüsüyle, kederiyle, sevinciyle ilgilenmemek.” Bunun büyük günahlardan biri olduğunu öğretmişlerdi bize. Sonra; bayram gelince beş yıldızlı otellerden birinde tatil rezervasyonu yaptırdık günlerine geldik. Bütün olup bitenin karşısına geçip, en pişkin, en vurdumduymaz, en nadan hâlimizle “dünyada değişmeyen tek şey değişmektir, değişime direnenler,” diyerek konuşmalar yapmaya başladık.

Bütün bunlar gizli, çok gizli, güçlü, çok güçlü, dünyayı görünmeyen kulelerden idare eden teşkilatların işi olabilir mi?

Modern hayatın imparatorları, güç odakları para sahipleridir. Para o kadar güçlüdür ki artık onun sahibi bile yoktur. O kendi kuralları içinde doğar, yaşar, ürer, büyür, güç kazanır. Sadece paranın uşakları vardır. Ona yakın olanlar ve uzak olanlar diye ikiye ayırabiliriz bütün insanları. Ona yakın olanlar onun emrettiği, öngördüğü, kural olarak koyduğu şartları oluştururlar. Onlar insanları zaaflarından yararlanarak yönetir, sevk ve idare ederler. İnsanların emeklerini sömürerek güçlenirler. İnsanlara mutlaka satacak bir şeyler üretmeli, sonra onları satın

alacak mekanizmalar kurulmalıdır. Elektrikli ev aletleri, araçlar, yaşamı kolaylaştıran her şey aslında bir uygarlık değil, yapılan ve satılan düzeneğin parçası, omurgasıdır. İnsanlar, insan olarak değil, tüketen bir makine olarak yaşamalıdır. Öyle ki, kitleler hâlinde ölümlere yol açacak savaş araçları, silahlar üretiliyor ise, kitleler hâlinde ölümlere yol açacak savaşlar uydurulmalı. İşte bütün bunların olabilmesi için, yalnız yaşayan insanlara ihtiyaçları var.

Yalnız insanlar. Yalnızlıklarını beyinlerine bilmeden saplanmış bir şarapnel parçası gibi hep taşımak zorunda olan zavallılar. Nedenini bilmedikleri bir sızıyı sürekli her nefes alış ve verişte içlerine çekip duranlar. En kalabalık yerlerde bile huzursuz, en çok sevdikleriyle beraberken bile hafızalarında kendilerine ait bir gizli alan taşıyanlar. “Ölünceye kadar” diye başlayan cümlelerle duygularını ifade edip aslında bir saniye sonrasının her türlü gelişmesine açık olanlar. Kendileri olamayacak kadar yalnız oldukları için sürekli bir başkası olmanın özlemini çekenler. Sürekli bir başkasının hayatını yaşamaktan yorgun düşenler.

Bu yalnız insanların aslında bir şekilde acılarını bitirme noktasına ulaşmaları gerekir. Harakiri veya bir başka usul ile anlamsız, maksatsız, içinde kendinden başka hiç kimsenin sığamayacağı kadar küçük dünyalarını son sınırına ulaşabilmeleri gerekir. Fakat bir türlü olmaz. Çünkü hayatlarını kurgulayanlar için burasında devreye girerler. Onlara satın alabilecekleri küçük mutluluklar sunarlar. Evler, arabalar, tatiller, elektrikli ev aletleri,

elektronik cihazlar, acılarına müsekkim gibi gelecek haberleşme, iletişim imkanları.

Şifre “satın alma” sözcüklerinde gizlidir. Bütün olup biten satın almaya hazır makineler üretmek içindir. Sonuç mükemmel satın alma makinelerine satın alınabilecek her şeyi bir hizmet olarak sunabilmektir. Çocuklara şefkatten, uluslararası gönderilebilen özel günler için çiçeklere kadar uzayacak müthiş bir yelpazedir satın alınacakların listesi. Geriye sadece satın alacak parayı kazanma çabası, emeği, düzeni, akıllı, kurnazlığı kalır. Geriye sadece, bir başkasının elinden çekip alınacak, çalınacak, gaflet anına denk getirilip kapılacak şeyler kalacaktır.

Böyle yaşamak mümkün mü?

Bütün bu kurgu doğru mu?

Bilmiyorum.

Ama bildiğim bir şey var. Beni ben yapan ne varsa, hayatımdan yavaş yavaş çıkıp gidiyor. Onların yerine onlara muadil olarak gelebilecek herhangi bir şeyin olmadığını biliyorum. Yalnızlık belki henüz kontrolden çıkmış bir tüketim makinesi hâline dönüşmedi. Ama beynimde sürekli taşımak zorunda olduğum bir şarapnel parçası olduğunun farkındayım.

Cuma Mektubu - Nevruz (18. Sayı)

Bugün nevrüz. Lambalı radyoların cızırtılı sesinden büyüklerin dinlediği ajansa kulak kabarttığımız günler çok eskide kaldı. Nevruzun geldiğini ajanslardan hiç öğrenmemiştik. Bir bilen söylerdi. Ayın günün ne olduğunu. Eski takvime göre hangi zamanda

bulduğumuzu. Nevruzun geldiğini de gerçek nevruları gördüğümüzde bilirdik. Artık öyle değil, haber bültenleri, haber saatleri, haber programları, sabah haberleri, kahvaltı haberlerinden öğreniyoruz her şeyi. Nevruzun aslında bir bayram olduğunu. Yeni gün demek olduğunu, baharın başlama tarihi olduğunu, şöyle kutlanması gerektiğini böyle etkinlikler yapılması gerektiğini öğretiyorlar.

Biz de öğreniyoruz.

Yok canım işin gerçeği öğrendiğimiz falan yok. Öğrenmek bilgi sahibi olmak demektir. Bu kolayca sunulup veren, her düzeyden her isteyen için hiç zahmet çekmeden ulaşabildiği şeye “bilgi” demek doğru değil. “Malumat” denilmesi gerekir. Ne kadar doğru, gerçeğe bağlantısı olan kısmı hangi bölümü ayıklamak, aldanmaktan korkan, emin olmak isteyen için özel çabasına bağlı.

Bu kadar dolaylı yollara gerek yoktu.

Aylarca görünmeyen karla kaplı toprak yüzünü gösterdi mi nevrular başlarını çıkarıverirdi gökyüzüne doğru. Nevruzlar göründü mü artık yıl dönmüş bahar gelmiş demektir. Hangisi daha çok yaşama sevinci doldururdu göğsümüze. Kışın bitişi mi, baharın gelişi mi, nevrulun sümbülün, leylakın, çiğdem kendisi mi? Bilemem.

Ve sen ne kadar çok çiçek adı bilirdin.

Her çiçek adına yakıştırdığın bir övgü sözcüğü olurdu.

Ah övgü sözcükleri de değişti artık. Bak bunları bilmiyorsun.

İnsanlar; beğendiğini, hayran olduğunu, güzel bulunduğunu, sevindiğini, coştüğünü birbirine çok yakın sözcüklerle ifade etmeye çalışıyor.

“Manyak bir şey” diyor mesela. Sen asıl söylemek istediğinin beğenmek olduğunu anlayacaksın. “Süper” diyor. Keza, iyi bir şeyler söylemek istemiştir, emin olabilirsin. “Hayret bir şey” “Oha” “inanılmaz” “müthiş” “olağanüstü” “acaip” “garip” “enteresan” Bunlar argo değil. Argo olamayacak kadar basit. Hiçbir anlamı olamayacak kadar tabiat taklidi sesler. “Ham” “Hum” gibi beğeni ifadesi tabiat taklidi seslerin bir duygu veya düşünceyi ifade ediyor olmasını beklemek ne kadar acı. Bu belki ilkel bir kabilenin konuşma ihtiyacını en alt seviyeye düşürerek günlük hayatını sürdürme çabasıdır. Belki beğenilecek, hayran olunacak, sevilecek, sevinilecek, mutlu olunacak, yaşam sevinci bulunacak şeylerin tükenmiş olmasıdır. Belki çoraklaşmış gönüllerin beyne hiçbir sinyal gönderememesinden kaynaklanan bir kötürümleşme hâlidir. Bilemem.

Çok da bilmem gerekmiyor belki.

Ben senin güzel şeylere sıraladığın övgü sözcüklerini veya bir güzelliğin ortaya çıkması adına şiir gibi peş peşe cümleler sıralayışını hatırlıyorum.

Taşaltı'nın nevruzu

Gülümoğlu'nun kirazı

Pertek'in payam çiçeği

Sarahatun'un kandilleri

Derdin komşunun kızını her gördüğünde. O kız mutlaka, nevruz kadar, kiraz kadar, badem çiçeği kadar, kandillerin ışıltısı kadar güzel olmadığını biliyordu. Ama

dünyamızı dolduran güzelliklerin, bu güzelliklerin en güzelinin nerede olduğunu aramak zorunluluğunun farkına varıyordu.

Nevruz içimize yaşama sevinci dolduracak, satın alma zorunluluğu olmayan, herkese eşit miktarda sunulmuş bir güzelliiktir. Nevruzun en güzeli Taşaltı köyünde olur. Gülümoğlu köyünün kirazı da Pertek beldesinin badem çiçeği de işte böyledir. Güzelliklerin hepsinin de Allah vergisi olması gerekmiyor. İnsan eliyle yapılmış Sarahatun camiinin kandillerindeki ışıltı da böyle bir güzelliiktir diyordun.

Senin övgü için söylediklerin asıl övülmesi gereken bir güzelliikti.

Sana dair hatırladığım her şey bu kötürümleşmenin ilacı, çaresi gibi.

Taşaltı'nın nevruzu kadar güzel, Gülümoğlu'nun kirazı kadar güzel, Pertek'in payam çiçeği kadar güzel anneciğim, Sarahatun'un kandillerinin ışıltısı senin ruhundan yansıyan, içimi aydınlatan nurundur.

Cuma Mektubu - İnsan İçine Çıkmak (19. Sayı)

Yirmi yaşlarındaydı. Saçları karma karışık, suratı en az bir aylık tıraşsızdı. Üstü başı gece yatağa onunla girmiş kadar pejmürde, ayakkabıları çizmeye benzer kaba, çamurlu, ne renkte belli olmayacak derecede kirliydi. Oturduğu sandalyede, kaykılmış, bacaklarını olabildiğince açmış, yarı yatar gibiydi. İçeri girenlere kafasını kaldırıp baktı. İğrenmeyle alay arasında bir gülümseme belirdi

dudaklarında. Sonra daha bir yayıldı. Kafasını iyice arkaya atıp aynı bakışlarını daha keskinleştirip dinlemeye başladı.

Ücretsiz sunulan bir eğitim hizmetinden yararlanmaktaydı. İhtimal ki üniversite öğrencisi idi. İçeri giren yetkililerin biri bayandı. Onlar sınıfa ve öğretmene bayram tebriği için geldiklerini, iyi dileklerini anlatırken o sürekli aynı iğrenmeyle alay arasında gezinen sırtışı ile baktı, durdu.

Ne girenlerin yetkili kişi olmaları ne bayram tebrikleri ne iyi dilekleri umurundaydı. Orada bulunuşunun kendisine sunulan ücretsiz bir eğitim hizmeti oluşu da umurunda değildi. Umurunda olmamaktan da ötede bir tavır; “ne ücretsiz eğitim hizmeti, siz aslında kendi çıkarlarınıza hizmet ediyorsunuz, buradan bir çıkarınız var.” Der gibiydi. Belki daha da ilerisi; “siz bu işleri bizlerden aldığınız vergilerle yapıyorsunuz.” Demekteydi. Hatta daha da ilerisi; “siz bunları yapmaya mecbursunuz, babanızın hayrına yapmıyorsunuz ya.” Demeye çalışıyor da olabilirdi.

Bütün bunların hepsi bir tarafa, içeri giren bir bayana karşı oturuşundaki çirkinliği, edepsizliği, sakaleti bir nebze olsun düzeltme, birazcık kendini toparlama nezaketini gösterememesi bunlardan hiçbir nasibini alamamış olması demek değil mi?

İhtimal ki, orta sınıfa mensup bir gençtir. Yine ihtimal ki, emsallerinden çok üstün özelliklere sahip olduğu, ailesinin gurur kaynağı olacak olağanüstülüklerle sahip olduğu inancıyla dopdolmuş bir çocukluk geçirmiştir. Yine ihtimal ki çocukluğundan beri evrende ne varsa her şeyin onun hakkı olduğu, elde edemediği her şey aslında

hakkı olduğu halde başkaları tarafından elinden alındığı, hakkının gasp edildiği öğretilmiştir. İhtimal ki, ilk gençlik yıllarında, lise çağında çok da olağanüstü bir varlık olmadığı gerçeğiyle yüzleşmiş, hele üniversite sınavında zar zor bir yeri tutturabilmek için epeyce tırmalaması gerektiğinin farkına varmış, sonra hayata kendi dışında ne varsa her şeye ve herkese karşı, küstah, terbiyesiz bir kendini beğenmişlikle bakması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. İhtimal ki zevk aldığı her şey takıldığı arkadaşlarınca da paylaşılan şeylerdir. Ahlak, yasa, adet, gelenek, örf gibi kural içeren ne varsa itici bulmakta, saygı denilen kavramla hayatında bir kere olsun karşılaşmamış bulunmaktadır.

Bütün bunlar ihtimal.

Ama ihtimal olmayan, kesin olan bir gerçek var. Ne yazık ki senin gibi bir anneye sahip olamamış.

Onun annesi ona, senin bana dediğın gibi, “misafirlerin yanında şımaracak olursan kafanı kırarım” dememiş. “Sakın kimse senden rahatsız olmasın, zerre kadar kul hakkı yersen cehennemde yanarsın” dememiş. “Bedelini ödemediğın her şey haramdır” dememiş. “Kula teşekkür etmeyen, Allah’a şükredemez, Allah’a şükretmeyen nankörlük etmiş olur.” Dememiş.

Bunları nasıl öğretirdin bize?

Hangi yöntemle zihnimize kazınmış sonra davranış şekline dönüşebilmiş değerleri kazandırdın?

Keşke bilebilseydim. Bu çocuğın annesine gider, senin annen sana temizliği, nezaketi, saygıyı, teşekkürü öğretmedi mi? Senin annen sana küstahlığın, terbiyesizliğin, saygısızlığın, nankörlüğün çirkinlik,

teşekkürün, efendiliğin, nezaketin, edebin güzellik olduğunu öğretmedi mi? Diye sorardım. Benim annem bana öğretmişti, der, öğretmeye çalışırdım.

Ama öğrettiklerini nasıl öğrettiğini öğretmedin.

“İnsan içine çıkmak” diye bir deyim sık kullanırdın. O senin temel değerlerinden biriydi. İnsan içine çıkmanın insanın içinden getirdiği olumsuz ne varsa temizlemesi gerekliliğini öğretirdi. O kadar temel bir değerdi ki hemen her şeyin başına gelirdi. İnsan içine çıkmak. Ne olursan ol, karşıdaki kim olursa olsun şöyle bir toparlan, kendini gözden geçir, kendi başına değilsin, insan içindesin.

Şimdi artık böyle bir tavır iki yüzlülük Sayılıyor biliyor musun? “Kendin olmalısın” diyorlar. Artık ayıp Sayılan ne varsa, içinden geldiği gibi davranmaya engel görülüyor. Kendin olmalı, içinden geldiği gibi davranmalı, kafana göre takılmalısın, diyorlar.

Oysa insanın içinden ne çirkinlik ne pislikler geliyor. Bunun farkında değiller.

Cuma Mektubu - Ekmek Ve Kitap (20. Sayı)

Özlenen ve beklenen biri için “şu bana seni hatırlatıyor” demek ne kadar kabalık olur. Ama artık şiirler ve şarkılar bile var bunun hakkında. Kabalık ve ayıp Sayılan birçok şey gibi yerini sıradanlaşan bir tekrara bıraktı.

Öylesine sıradan ve öylesine çok tekrarlar ki bunlar, değil kabalık ve ayıp olması ne anlama geldiği bile dikkate alınmıyor. Zaman zaman, müstehcen bir deyim sanki günlük konuşma dilinde olağan bir ifade tarzı gibi olmadık yerde, olmadık kişilerce dillendiriliveriliyor.

Hazreti Mevlana'nın o müthiş papağan hikayelerinin ne demek istediği daha iyi anlaşılma imkânı buluyor böylece.

Papağan tekrarı. Ne anlama geldiği bilinmeyen, sözcüklerin bilinçsizce cümle aralarına serpiştirilmesi. Anlatılmaya çalışılan anlamın ne olduğunun hiçbir önemi yok. Çünkü anlatılan kişinin zaten dinlemediğinin, dinler gibi görüldüğünün farkında herkes. Karşısındaki zihnini katmanlara ayırmış, sadece kendiyile alakalı, bu konuşmadan sonra neler yapacağını planı içinde. Dinlermiş gibi görüldüğünden derin ve anlamlı şeyler söylemek için özel bir çaba sarfetmeye gerek kalmıyor. Sonra ukala bir ses tonuyla yorumlar geliyor. "Toplumsal sorunlarımızdan bir tanesi de aramızdaki iletişimsizliktir. İletişim kurmaya çaba sarfetmeliyiz." Önerilerin hepsi de öznel. Karşınızdakini anlamaya çalışın türünden bir nasihat yoktur içlerinde. Kendini karşındakine nasıl ifade edebileceğinin yolları yöntemleri öğretilmeye çalışılır.

Ben de bunlardan biriyim işte. Seni hatırlatan her durumda, seni anlatabileceğim birilerini arıyor buluyorum. Seni anlatmaya çalıştığım zamanlarda karşımdakinin en çok ilgisini çekecek bir yönünü buluyor, onları ballandıra, ballandıra anlatıyorum. Eğer o çokbilmişlerin dediği iletişim kurulabilmişse, ilgiyle dinliyorlar anlattıklarım. İlgilerinin derecelerini seninle ilgili sorulara bakarak kestirmek mümkün. Ama çok da önemli olmuyor.

Mesela bugün "Dünya Kadınlar Günü" idi. Senin bu tarz günlerle bir alakan olmadı. Bugün dünya emekçi kadınlar günü. İşçi kadınlara yapılan bir zulmün özür dilemesi babından uydurulmuş bir gün. Sen emekçi bir

kadın değildin ki alakan olsun bugün ile. Sen emeğin kendisi idin. Emek gibi soyut bir kavramı elle tutulur gözle görülür bir şekilde anlamak isteyen sana bakmalı idi. Sen yürüyen, konuşan, gülen, ağlayan bir emek idin. Her anın ve her saniyen bir şeyler üretmekle geçirdi. Bu yüzden hiç kimseden de ayrıcalık, pozitif ayrımcılık, kota falan istemedin. Mevcut şartlar ne ise onun içinde yaşadın, acı çektin, ağladın ama direndin. Hep direndin. Hep direndin.

Gelinine Duygu Asena'nın "Kadının Adı Yok" kitabını hediye eden kaynanaya ne denir? Oğlundan dolaylı yoldan intikam alan bir kurgucu anne denilebilir mi?

Asla denilmemeli.

Ah senin şu, okuyacak bir şeylerin yokluğu ile yiyecek bir şeylerin yokluğunu aynı şiddette hissettim cümleleri var ya. O cümlelerin açılımından bîhaberler kadının adının nasıl yok edildiğini anlayamazlar.

1946 yıllarıydı. Erzincan depreminden hemen sonra oraya tayin çıkmıştı. Gitmiş, deprem sonrasının bütün dehşetinin, yokluğunun, acısının ve gözyaşının yaşandığı şehre yerleşmiştiniz. Yerleşmek kelimesi ne anlama gelebilir ki. Taş üstünde taş yoktu. Hiçbir bina ayakta değildi. Enkazlar arasında uyduruk bir barakaya sığındınız. Kış bastırmıştı. Erzincan'ın insanın nefesini kesen zemherisi felaketin üzerine bir başka felaket gibi çökmüştü. Ekmek ve kömür vesika ile dağıtılmakta idi. Günlük kömür istihkakı sobayı bir kere yakmaya yetiyordu. Ekmek ise bir öğünlüktü. İlk çocuğuna hamile idin. Eşinin tren koruması görevi için gidiş ve gelişleri on

gün sürüyordu. On gün boyunca barakada soğuk, açlık ve yalnızlıkla savaşmak zorunda idin.

İşte onlardan birinde fırıncı eve getirmesi gereken ekmeği unuttu. Getirmedi. Sen o ortamda yaşamak zorunda olan bir kadındın. Bir kadının fırından gidip ekmeği alma hakkı yoktu. Fırına gidemedin. Evden çıkamadın. On gün boyunca ekmeğin gelmesini umut ederek bekledin. Aç bekledin. Soğukta bekledin. Yalnız bekledin. Çıkmadın. Fırına gitmedin. Şikâyet etmedin. Ama “keşke okuyacak bir şeyler olsaydı, bu kadar yalnız kalmasaydım” dedin

Dünya kadınlar günü öyle mi?

Ah ne dünyadan ne kadından habersiz işin edebiyatında, atılacak nutuk kısmında olanlar.

Bunları anlamaktan ne kadar uzaktasınız. Duyduklarınızı papağanlar gibi anlamları üzerinde hiçbir fikriniz olmaksızın tekrar edin durun bakalım.

Konuşma açıklığınızı bastırırsınız belki.

Cuma Mektubu - Sana Annem Demek Yetmez (21. Sayı)

Kültür merkezinin salonu doluydu. Orta yaşlı kadınlar, genç kızlar, çocuklar ve çoğunluktan daha farklı okul kıyafetleriyle öğrenciler vardı. Erkeklerin Sayısı kadınlara oranla çok azdı. Görevliler sağa sola koşuşturuyor törenin başlamasını telaşlı bir çabuklukla sağlamaya çalışıyorlardı. İşgüzar bir el tarafından sahneye koyulan çiçeklerin yerleri değiştirildi. Asla düzgün çalışmayan ses tesisatının cızırtılı sesi ayarlanmaya çalışıldı. Protokol koltukları son bir defa gözden geçirildi.

Protokol m¼d¼r¼ “ben buradayım” dercesine keskin k¼şeli hareketlerle sehpanın ¼zerindeki plastik su bardaklarını d¼zeltti.

“Anneler G¼n¼” kutlama programı başladı. Sıradan bir kutlama programıydı işte. Belediye başkanlarının kalabalıklara kendilerini g¼stermek, biraz da alkışlatmak ¼zere d¼zenlenmiř bir anneler g¼n¼ kutlama programı. Saygı duruşu, İstiklal Marşı, protokol mensuplarının ara ara alkışlarla kesilen konuşmaları. “Annem” konulu şiir ve Deneme yarışmasının sonu¼ları a¼ıklandı. Dereceye giren katılımcılara ¼d¼lleri Belediye Başkanı tarafından verildi.

Salonu dolduran kalabalık ¼ok da kendini t¼rene ve konuşmalara vermiş g¼r¼nm¼yordu. Uğultulu bir g¼r¼lt¼ b¼y¼k hoparl¼rlerden gelen mekanik sese karışıyor, gamsız annelerin ortalığa salıverdiği k¼¼¼k ¼ocuklar sağa sola koşuşturuyordu. G¼revlilerin ne ama¼la olduğu anlaşılamayacak telaşlı halleri bir t¼rl¼ bitmiyordu. Sonra sunucunun diğer sesleri bastıran anonsu duyuldu. “şimdi Annem konulu şiir yarışmasının birincisi geliyor huzurlarınıza. “Sana Annem Demek Yetmez” isimli şiirini okuyacak.

Kitlede bilin¼ olmaz diyor ya bilenler. Kitlesele tepkilerin ¼nceden kestirilemeyeişi, neyin neden nasıl olduğunun a¼ıklanamayacak ama mutlaka bir sebebe dayanarak meydana geldiğine dair bir ¼rnek olay yaşanmaya başlandı. Salondaki uğultu belirgin şekilde ¼nce azaldı. Sonra neredeyse tamamen kesildi. Mikrofondaki yirmi yaşlarında alımlı bir gen¼ kız annesine yazdığı şiiri okuyordu. Sana Annem Demek Yetmez

diyordu şiirinde. Sesinde her şiir okumaya çalışanın anlamı güçlendirmek adına yaptığı yapmacıktan hiçbir eser yoktu. Tekdüze bir sesle okuyordu şiirini. Ama öylesine gönülden, öylesine içten, öylesine saf ve katışıksız bir okuyuşu vardı ki, sesinin ulaştığı herkes kulak kesilmiş dinlemeye başlamıştı. Sadece dinlemek denemeyecek bir bütünleşme doğdu. Sesin ulaştığı herkes kızın ağzından çıkan her mısradaki her dizede her sözcükte bir anlam birleşmesi yaşıyordu. “Sen tara ellerinle saçlarımı / Yaşım kaç olursa olsun” dizelerine gelince kız ağlamaya başladı. Çünkü en önde protokol koltuklarında oturanlar şiir okuyan kızın gözlerinin içine bakarak ağlıyorlardı. Kadınların gözyaşları daha belirgindi. Ama yaşı hayli ilerlemiş erkekler, Belediye Başkanları misafirler sanki ağlamalarına engel olmaya çalışıyor ama ellerinde olmaksızın, kendi dışlarında bir güç tarafından ağlamaya zorlanıyorlarmış gibi, ağlıyorlardı. Birinci gelen şiirini okuyan kız şiir okumayı bıraktı. Titreyen sesini kesti. Gözlerinden akan yaşları, titreyen dudakları, üzerine aldığı görevi yerine getiremeyişin verdiği mahcubiyet, ne yapacağını bilemez hali, hepsi birbirine karışmıştı.

Ön sıralardan biri kalktı yerinden, bir bardak su götürdü.

Ben hep seni düşündüm. Bu olan biteni yaşayan ama bir anlam veremeyenlere acıyarak seni düşündüm. Burada olsaydın, şiir okuyan kızın çıkırıklarına senin nasıl katılacağını düşündüm. Sen belki törenin hemen başında daha kız şiirini okumadan ağlamaya başlayacaktın. Annelerin ağlayacağını, anneler için ağlanacağını anlatmaya çalışır gibi ağlayacaktın. Ağlamanın nefes

almak kadar doğal bir eylem olduğunu anlatmaya çalışır gibi ağlayacaktın.

Anne olmanın, anne ve evlat arasında kurulan bağın sırlı, büyü, anlaşılmaz anlatılmaz dokusunu kurabilmiş olmanın doğal tezahürüdür ağlamak. İçinde bir iken kendini birden fazla çoğaltmak vardır. Bu ifade hem kaba hem asıl gerçeğe ulaşmayı engelleyen bir mekanik gerçekliğin vurgusunu taşıyor. İçinde sevgi, saygı, merhamet, şefkat, fedakârlık, başkası için yaşamak, hep vermek, almayı düşünmeden planlamadan hesaplamadan vermek vardır. İçinde insanın yumuşayıp, inceliyor, varlığını yok ederek gerçek varlığa ulaşması vardır. İçinde kendini aşabilip insan olmak vardır. İçinde somut gerçekliğin kaba sınırlarını geçip bir başka boyuta sıçrayabilmek vardır.

Ne güzel söylemiş çocuk, “sana annem demek yetmez” belki ağlamak anlatır halimi. Bütün kabalığımızı, bütün maddiliğimize, bütün çoraklığımıza rağmen “anne” deyince tutamadığımız gözyaşlarımız anlatır işin gerçekliğini. Annem dedikçe ağlamak annemiz sayesinde tekrar var olmak varlık bulmak gibi yüceltir bizi.

Annem, sana annem demek yetmiyor.

Cuma Mektubu - Can yoldaşı (22. Sayı)

Şimdiki gençler yapıyorlar mı pek bilemiyorum, eskiden birbirlerine fotoğraflarını hatıra olarak vermek gibi bir alışkanlık vardı. Okul kayıtlarında istenen portre fotoğraflara “vesikalık” denirdi. Ne demekse? Daha önceleri üç ayaklı fotoğraf makinesinin, siyah örtüsünün içine kafasını sokup dakikalarca uğraştıktan sonra

çıkarılan, yine dakikalarca bir su kabının içinde çalkalanan ve özensizce bir makas darbesiyle parçalanıp verilenlerden farklı olurdu. Bunlara “su fotoğrafı” denirdi. Vesikalık biraz insanın kendisine benzese de su fotoğraflarının benzediğini söylemek bir hayli zor olurdu. Daha sonraları, vesikalık fotoğrafların biraz daha özenlisi, -rötüş mü deniyordu- biraz daha büyüğü moda olmuştu. Onlara da “haftalık” deniyordu. Hadi vesikalık vesika için gerekli olan gibi bir anlamı vardı desek “haftalık” nereden çıktı, asla bilemeyeceğiz.

Fotoğrafın arkasına yazılan ithaf cümleleri çoğu zaman klişe şeyler olurdu. “Bu cansız hayalimi sana hatıra bırakıyorum, baktıkça beni hatırlarsın” “Sepet, sepet yumurta, sakın beni unutma” “Benden sana bir hatıra” gibisinden şeyler. Bazıları kendi karaladığı bir dörtlüğü, bazıları çok sevdiği bir şairden birkaç mısraı özenle yazardı. Fotoğraflar gösterişli albümlerde saklanırdı. Bizde de kapağında, tavus kuşu olan bir albüm vardı. Tavus kuşunun tüylerine gelen kısmı hareketliydi. Çevirdikçe renkleri değişir tavus kuşunun rengarenk tüylerini gururla açıp teşhir etmesi canlanırdı resimde. Bütün bunlar çocuk dünyasının içinde ne kadar cazip ne kadar olağanüstü ne kadar sihir büyü zannedilen şeylerdi.

Birisi arkadaşına hatıra olarak verdiği resmin arkasına “eğer bu resme bakar da beni öyle hatırlarsan dünyanın en alçak adamısın” diye yazmış. Büyük ihtimalle tuhafılık, diğerlerinden farklılık olsun diye karalanmış bir cümle. Hatırlanmak insanoğlunun garip isteklerinden biri. Çekmiş gitmişsin, yoksun, hatırlansan ne olur, hatırlanmasan ne olur? Baki kalan gök kubbede bir hoş

sada bırakmak tekerlemesi ise züğürt tesellisinden başka bir şey değil. Ama yine de bir eser bırakmak, arkasından iyi söylenecek bir hatıra bırakmak iyi hatırlanma arzusunun insan davranışlarına yansıyan olumlu bir tarafı muhakkak vardır. Var olmasına vardır da insan ömründen arkaya kalan eşyanın onu arkada bırakanı hatırlattığı, asıl hatırlanması gerekenden daha fazla dayandığı için öfkeye layık bir yönünün de olması gerekmiyor mu? “Bergüzar” sözcüğünün duygusal bir çağrışımı olsa bile asıl olanı hatırlatmaktan yani ikinci dereceden olmaktan öteye geçmemesi gerekmez mi?

Kaldı ki insanların birbirlerini hatırlaması da çok sağlıklı bir şey değil. İnsanın hangi yönü baskınsa o yönüyle hatırlanıyor. Diğer yönlerini dışarıda bırakan bu tarzda bir hatırlanış, hatırlanandan daha çok hatırlayanla alakalı olması gerekir.

Seni nasıl hatırlıyorum? Hatırlamak doğru değil gibime geliyor. Aslında çok da ayrılmış gibi değiliz. Zihnimin bir tarafıyla sürekli seninle konuşuyorum. Öfkeli, bezgin, mutlu, umutlu, kırılğan, şaşırılmış ve benzeri yüzlerce hâlimin arasında seninle alakalı bir taraf oluyor. Çiçekler, güzel manzaralar, arı gibi pıtır, pıtır bir şeyler yapan biri, ağlayan bir çocuk, ağlayan bir kadın, hayata tutunamamış bir garip, bir şiir, bir yazı, bir kitap, bir türkü genellikle acıklı şeylerin bir tarafı muhakkak sensin.

Geçen Cuma, Cuma namazına gitmek üzere yola çıktık. Arabayı kullanan arkadaşım lafa daldı. Gitmek istediği yolu şaşırılmış. Nereye gittiğimizi sormadığımdan uyarma imkânım olmadı. Bir anda şehir dışında bilmediğimiz bir yolda olduğumuzu fark ettik. Ezan da

okunmak üzereydi. Uzaklarda bir minare görünüyordu. Oraya yöneldik. Dağların arasına sıkışmış, şehirden çok da uzak olmayan, bu yüzden ne köy kalabilmiş ne şehirle birleşebilmiş bir yerdi. Daha önce değil yerini adını bile bilmediğimiz bir köy. Camiden çıkarken yaşlı bir kadın arabanın önüne doğru yürüdü. Bir taraftan bizi durdurmaya çalışıyor, diğer taraftan arkasına doğru dönüp birini çağırıyordu. Bir iki adım bize doğru, üç dört adım geriye doğru gidiş gelişinde, telaşında, yardım isteyişinde çok çarpıcı bir sahiplik duygusu taşıyordu. Durduk, şehre kadar götürür müsünüz sorusunda da aynı sahiplik duygusunu hissettim. Yalvarmıyordu, kendine acındırmıyordu, küstah bir bencillik içinde değildi, yırtık bir yüzüzlük de yoktu, bir iyilik sahibinin karşılıklarına çıktığı bu yüzden teşekkür etmesi gerektiği de umurunda değildi. Ancak yapması gerektiğine inandığı bir işe kendini kaptıranlarda olabilecek işin dışında kalan ne varsa hepsini ve her şeyi bir umursamazlık hali.

Arabaya kolundan çekerek getirdiği, sakallı, kasketli yaşlı bir adamla bindiler. Önce yaşlı adamın içeri girmesine oturmasına yardım etti, sonra kendi girdi, oturdu. Kendisi de oldukça yaşlıydı. Nefes nefese kalmıştı. Nefesleri normale dönünce “benim adam, dedi, hasta doktora götürüyorum”

Açıklaması bile öylesineydi.

Yaşlı ve hasta kocasını doktora götürmeyi görevi, sorumluluğu olarak görüyordu. Kendisini öylesine bu işe vermiş ki, aksi aklına bile gelmiyordu. Ben de hasta ve yaşlı biriyim, benimle de birisinin ilgilenmesi gerekir, kendi derdim başımdan aşmış dememişti. Ki büyük

ihтимalle kendisi yardıma muhtaç, hasta ve yaşlı biriydi. Yapmaya çalıştığı şey, kesinlikle bir sevgi veya şefkat gösterisi de değildi. Merhamet hiç değildi. İki zıt seçenekten birini tercih de değildi. Yaşlı ve hasta kocasını doktora götürmesi gerekiyordu. Hepsı bu kadardı.

İki insanın birbirine can yoldaşı olması ne demekmiş onu anladım. O kadının kocası, o sakallı ve kasketli, o hasta ve yaşlı adam, bu kadar yıl boyunca kim bilir o kadını ne kadar üzmüştür ne kadar ağlatmış ne kadar beklentilerinin çok uzağında tutmuştur. Eminim sinirlenip bağırıp çağırılmıştır, mutlak ve muhakkak, bir eksikliğini görüp onurunu zedeleyecek işler yapmıştır. Sövmüştür, dövmüştür. Doğum gününde bir hediye, evlilik yıldönümünde bir çiçek alıp da götürmemiştir. Gönlünü alacak bir tatlı sözü bile esirgemiştir çoğu zaman. Hatta adam yerine koyup derdini, kahvede ettiği kavgayı, muhtarlık seçiminde uğradığı haksızlığı gelip de karısıyla paylaşmamıştır. Şimdi ise aciz, güçsüz, yoldan geçen arabaya elini kaldıramayacak derecede çaresiz ve yalnızdır. Çocuklar çekip gitmiş, akrabalar arkadaşlar ölmüş veya her biri kendi derdine düşmüştür. Yaşıtlarının hiçbirinden fayda göreceği bir zaman değildir yaşadığı. İşte tam burada can yoldaşı olan karısı çıkar sahneye. Acıyla geçen yılların öcünü alma vaktidir. Bir kaşıkla yedirip sapıyla çıkarmak zamanıdır. Ömrümü sana verdim, yeter artık kendimi taşıyamıyorum deme zamanıdır. İteleyip, öteleyip bir kenara çekilme vaktidir. Ama onun için bunların hiçbiri akla gelebilecek seçeneklerden biri değildir.

Can yoldaşdır. Canının son kırıntısına, kanının son damlasına kadar can yoldaşına hizmet etmekle yükümlü görmektedir kendisini. Bunun gereğini yapmaktadır.

Allah için ben sana şahidim. Sen de bu kadın gibi üzerine düşen ne varsa hepsini yapmakla kendini yükümlü gören, hayatını başkalarına adamakla anlamlı kılan bir can yoldaşı idin.

Hatırlanması değil, örnek alınması, benzeşilmesi gereken bir can yoldaşı.

Cuma Mektubu (23. Sayı)

Yağmur yağıyor.

Yağmurun nasıl yağdığını ne yapsam “Bu Yağmur” şiirinin şairi üstat Necip Fazıl gibi anlatamam.

**Bu yağmur bu yağmur bu kıldan ince
Nefesten yumuşak yağın bu yağmur
Bu yağmur bu yağmur bir gün dinince
Aynalar yüzümü tanımaz olur**
diyordu.

Nefesten yumuşak kıldan ince ve durmadan yağın bir yağmuru yaşamak, ne gariptir ki, hep geçmişe götürür insanı. İnsanda; hafızasının tozlu kısımlarında kalmış, bir yere tıklımış eski hatıralarını canlandırır. En güçlü hafıza kokularla zihne yerleşen olduğunu söylüyorlar. İnsan hafızasında taşıdığı bir kokuyu çok zor unutmuş.

Yağmurun da kendine has bir kokusu var mı? Bilmiyorum.

Ama hafızamın en derin en silinmez en her tekrarında yeniden yaşamak zorunda olduğum kısmı yağmurlu olanları. Yağmurlu hatıralarımın bir kısmı ıslak

soğuk kederli şeyler. Bazıları serin, temiz ve arındırıcı özellikte. Bir kısmı ağlatacak kadar acı ve hüzün dolu.

Annesine inek almak için başka şehirlere çalışmaya giden bir çocuğun acıklı hikayesi vardı. O kadar uzun zaman geçti ki üzerinden, hiçbir detay yok aklımda. Olaylar nasıl geliyordu? Çocuk ineği alabilmiş mi idi? O anne ile çocuk neden o kadar fakirlerdi? Anne ineğe niçin o kadar sevinecekti? Yazan kimdi? Adı neydi? Yerli mi, yabancı mıydı? Hiçbir sorunun cevabı yok. Bir çocuk annesine inek alacaktı, annesi çok sevinecekti. Hepsisi bu kadar.

Sana bir inek alıp sevindirme fikri o kitapla yerleşti zihnime. Ne çalışabildim ne de inek alacak kadar param oldu. Ama sen, hayata elini attığın yerden yeşertme yeteneğin ile bir inek almayı başarmıştın. Bahçede besleyecek, sütünden, yoğurdundan, yağından, ayranından, kaymağından katık yapacaktın. Bana düşen sadece o ineği alıp eve getirmektir.

Satıcının ahırının loşluğunda gözüme güzel görünmüştü ama dışarı çıkınca son derece zayıf insana sevmekten ziyade acıma hissi veren ineği ve küçük yavrusunu çekerek yola koyuldum. Görüldüğü kadar kolay olmuyordu. İnek yanı sıra güçlkle yürüyen yavrusundan başını alamıyordu. Ben ipinden çekiştiriyordum. Çocuktum. Beceriksizdim. İnek o kadar zayıf ve halsiz idi ki kaçacak, başa çıkamayacağım diye bir korku geçmiyordu içimden. Yol uzadı. Bir türlü bitmek bilmez bir hâl aldı. Yokuşa tırmanmaya başladığımızda bir de yağmur başladı. Üşütmüyordu ama ıslanıyorduk. Yavru savruk attığı ayaklarının üzerine yığılıverdi. İnek durdu,

başını çevirip yanına geldi, yalamaya başladı. Sanki diliyle yeniden güç vermeye çalışır gibiydi. Yavruyu kucağıma aldım, inekle göz göze geldik. Sanki gözlerinde bir minnet ve merhamet duygusu vardı. O durumda çok fazla yol almadan karşıdan sen göründün.

Nasıl oldu, gücümüzün tükendiği yerde nasıl yetiştin, ta karşıdan sevgi sözcüklerin nasıl dizlerimize derman kattı? O gün bunları bilmek mümkün değildi. Bugün artık hiç değil.

Atkını çıkarıp yavruya sarışın, benim boynuma sarılıp ağlayışın, yağmuru dindirdi sanki gökyüzünden. Bende ağladım seninle yağmur yerine. En çaresiz zamanımda koşup yetişecek birinin oluşuna mı ağladım? Senin sevincine mi ağladım?

Yağmur bazen tıpkı o günkü gibi yağıyor.

Ve sen tıpkı o günkü gibi hatıraların arasından çıkıp geliveriyorsun. Atkını çıkarıp dizlerinde derman kalmamış yavrusuna sarıp sarmalar gibi örtüyorsun üstümü. Ben yağmuru dindirecek şekilde ağlamaya başlıyorum.

Cuma Mektubu (24. Sayı)

Her İnsan Biraz Yaşadığı Şehirdir

Her insan biraz yaşadığı şehirdir.

Yaşadığı şehre bir şeyler verir. Bir taraftan da birçok şey alır. Aradaki fark insanın insaniyet hacmine göre azalacak veya artacaktır.

Bir sahil kasabasında yaşayanların biraz deniz koktuğu, dağ başlarına yerleşmiş olanların biraz sümbül koktuğu gelir aklıma. Ovalarda yerleşip çiftçilikle uğraşanların toprak koktuğunu, ormanlık beldelerde

yaşayanların çam koktuğunu düşünürüm zaman, zaman. Hele büyük şehrin insanlarıysa karşımızdaki, karmaşık adını vermekten acze düşeceğimiz ağır ve pahalı bir parfümle burun burunayız demektir.

Şehirde yaşamak, çoğu zaman gülünç bir tezat gibi dağ başlarında kalmaktan daha çok yalnızlık getirir insana. Şairin akıl almaz bir ifade kudretiyle ayrılık anını anlatırken, yalnızlığı ve çaresizliği çağrıştıran sözcükleri bilincimizin en mahrem yerine gönderivermesi bile durumu değiştirmez. “Hani ey gözlerim bu son vedada / Yolunu kaybeden yolcunun dağda / Birini çağırmak için imdada / Yaktığı ateşi yakmayacaktın” derken, yolların sadece dağ başlarında kaybedilmeyeceğini, şehirlerde yaşayanlar iyi bilir. Şehirlerde birini imdada çağırmak için yakılan ateş de genellikle hafızanın, hatıraların içinde bir deniz feneri gibi ışığı belli bir döngü içinde dönüp duran, en belirgin, en kalıcı, en akıldan çıkmayan hatırasıdır.

İnsan kalabalık caddelerin, gürültülü alışveriş merkezlerinin, çarşı pazar yerlerinin, tıkanmış bir kavşağın, korna seslerinin, cankurtaran sirenlerinin, ne yapacağını nereye gideceğini bilemediği akşam vakitlerinin hüznünü bir yolunu kaybetmişliğe, bir çaresizliğe dönüştürebilir. İşte o zaman, yolunu bulmaktan umudunu kesecek, birini imdada çağırmaya yeltenecektir. Bu biri kendi dışından, dış dünyadan çağrılacak bir şahs-ı muayyen olamaz. Olmamalı da. Çünkü onlar çoğunlukla, gel seni şu caddeden geçireyim, sağa saparız, sonra yukarı döner, sonra biraz yürüdükten sonra aradığın mahalleye ulaşıyoruz diyerek elinden tutar, sonra seni farkında olmadan kendi karanlıklarına

götürürler. İmdada gelecek, içerden biridir. Seni sen yapan hatıraların en keskin, en unutulmaz olanıdır. Hatıra bile denmeyecek kadar senin bir parçan olmuş, onunla bütünleşmiş isen, merak etme. İmdada gelecektir. Sen imdada çağırmak için bir ateş yaksan da gelecektir, yakmasan da gelecektir.

Tıpkı senin gibi.

Beni ben yapan hatıraların en önemli parçası sensin, sen olmasına da, seni sen yapan hatıralar hangileridir? Seni sen yapan hatıralarının bir kısmını biliyorum. Kalabalık şehirlerde yolunu kaybetmeyecek kadar etrafına ışık saçtığını biliyorum. Kaybolmuşlara yardım etmekten kaybolmaya vaktinin kalmadığını biliyorum.

Ama aklımın ermediği, bilemediğim, gerçekten çok merak ettiğim bir şey var. O kadar çok ve birbirinden farklı şehirlerde yaşamak zorunda kaldığın halde nasıl hiçbir yeri gurbet bilmedin. Neden mesela “ah orada ne kadar yalnız ve çaresizdim, kendi şehrim dönmek için günleri saydım, doğduğum yerleri o kadar çok özlemiştim ki günler bir türlü geçmek bilmedi” şeklinde bir tek cümle duymadım. Yaşadığın her şehirden nasıl heyecanla bahsederdin. Hangi mahallesinde kaldığınız, en çok hangi yemeklerin yendiği, neyin ne kadar çok bol olduğu, hatta o şehre ait, mâni, masal efsaneler gibi ayrıntıları nasıl aklında tuttuğunu anlayamazdım. Sanki bir sonraki şehirde bir öncekindeki şeyleri özlermiş gibi anlatırdın. Her şehirden birçok komşu, dost, ahbab tanıdık adı sayardın. Yıllar sonra çok uzun yıllar sonra arayıp

buldukların, filmlere hikâye olacak kadar çarpıcı kavuşma maceraların bile oldu.

Akhisar'ın kendi halindeliği, yumuşaklığı, yumuşak başlılığı, söylenen ne olursa olsun, inanmaya hazır safiyeti, temizliği davranışlarına dönüşmüştü. Bereketli topraklarının gümrahlığı vardı gülüşlerinde. Gördes'in çam ormanları kokardı yürüyüşün. Hamit köyünün, Yayakırıldık köyünden geçen yolu gibi çiçek tarhlarıyla çevriliydi etrafın.

Direncinin, sabrının, dayanıklılığının kaynağı Harput'un sarp kayalarıydı. Ukuş Bibi'den el almış ermişliğin bu sabrın ve direncin üzerinden yükselmişti. Her şeyi bilen, her derde bir çaresi, her karanlığa yol gösteren aydınlığı olan bilgeliğin de o kayaların altında kalmış binlerce yıldan süzüle, süzüle gelen kaynak suları gibi derinliğindi.

Erzincan'ın soğuk ve berrak suları gibiydi sesin. Dağlardan yankılanır gibi gelirdi kulaklarıma. Sabah berraklığında pırıldardı. Sabahın en erkeninde, uykunun en koyu noktasında bazen bir rüya gibi gelirdi. Sesinle gün başlar, uykuyla uyanıklık arasındaki ara yeri sesin doldururdu. Hiç bitmesi istenmeyecek bir saadet anı gibi uzar giderdi.

Sinop'un, hapishanesiyle meşhur olan sevimsiz yüzü senin orada olmanla sevimli bir meraka dönüştü. Palamutların, tenekelerle boşalan hamsilerin, hamamların kadınlar gününde pişirilen uskumru dolmalarının bereketi, bolluğu vardı kurduğun her sofrada. Hayata dört elle sarılışın, iğneyle kuyu kazarak biriktirdiğin her şeyin yanıp kül olduğu bir yangınla bile

zayıflamadı. Karadeniz'in sert ve hırçın dalgalarından örölmüş sağlam bir yüreğin vardı. Her şeye karşı direnen, yırtıcı bir kartal gibi hep savunan, koruyan, gagasıyla taşıdığı yiyeceklerle besleyen, yine gagasıyla tutup tehlikelerden uzak, yükseklerde yapılmış kuytu yuvalara taşıyan bir yürek.

Beşiktaş'ta Nardek sokak. Cumbalı ahşap evlerin tarih sahnesinden çekilmediği yıllar. Yemekler mangalda pişer. Kapı önünde yakılmış mangalların közündeki demlenen kahveler içilirdi. Savaş sonrası yokluk yıllarıydı. Yine de her şey güzeldi. Mangal ateşinin ısısı değildi evleri ısıtan aslında. Üşütmeyen insanların birbiriyle kurdukları dostlukların sıcaklığıydı. Ev sahibinin küçük kızı, senin kucağındaki bebek, sen ve komşular öylesine sıcak ve yakın, öylesine içten ve çıkarsız bir ortam idi ki paylaştığınız, küçük kızı tam tamına kırk yedi yıl sonra, emekli bir öğretmen iken, kocası ve iki yetişkin çocuğu ile bulmuştun. Sanki aradan yarım asır geçmemiş gibi sarılmıştınız. Sen biraz da İstanbul'dun.

Kütahya'nın "sallu" sedasıyla imsak vaktini bildiren minarelerinin gölgesinde yenilen sahur yemeklerinin tadı vardı sende. Çinilerin göz nuru dökülerek resmedilmiş her motifi, sırlı dokunun insana sonsuzluk hissi veren girift mavi çizgileri sendin aslında. Uşak'ta bozkır sendin. Konya'da ova sendin. Antalya'da palmyeler, Akdeniz'in büyülü gurup vakti sendin. Elmalı'da buram tarih kokan köşe bucak, Kaş'ta adaçayı kokusu sendin.

Her insan biraz yaşadığı şehirdir. Sen bir ülkeydin.

Cuma Mektupları – 17 (25. Sayı)

Haniya Sadık Deyu Methettiğin Ol Nevcivan

Bu Őarkıyı arıyor tarıyor bir tűrlű bulamıyorum. Műzikten anlayanlara soruyorum, arűivlere ulaűma imkânı olanlara derdimi yanıyorum. Olmuyor. Bulursam ne olacak ondan da emin deđilim. Geçmiűte yaűanmıű ve orada kalmıű bir Őeyi űimdiye taűımak műmkűn olsa bile űartlar aynı olmayacađı için insanda uyanan duygu da aynı olmayacak. Belki biraz daha fazla belki biraz daha noksan. Ama muhakkak çok daha farklı bir Őey olacak ortaya çıkan, űimdi, űu anda yaűanan. Sen kıskançlık duygusunu nasıl aűmıűtın?

űu gűnlerde çok tartıűıyorlar. İnsanların birbirleriyle olan her dűzeyden beraberliđinde en çok sorun olan, en çok çatıűmaların ve çekiűmelerin yaűandıđı insanın en temel dűrtűlerinden biri olan kıskançlıđı. Sadece onlara, enine boyuna konuűanlara, orasını burasını mincıklayanlara, bir uçtan diđer uca savrulanlara biraz fayda olsun diye soruyorum.

Hani senin çantanın içinde her karűılaűtıđın insana vereceđin, gűnlűnű alacađın, sevindireceđin bir Őeyler taűıma huyun vardı ya. Őncelik çocukların olurdu hep. Bir sakız, bir kűçük Őeker, bir kűçük oyuncak. Çantanın içinden çıkarken gűzleri oraya dikilirdi çocuđun, biraz utangaç elini uzatır alırdı. Sonra gűzlerine bir sevinç pırlıtsı doluűurdu. Ben senin gűzlerine bakardım. Senin gűzlerinde ondan daha fazla bir sevinç pırlıtsı gűrűr, hayret ederdim. Bűyűkse, űrdűđűn űrgűlerden yapılmıű

bir şeyler. Mesela karanfil şeklinde, renkleri karanfile neredeyse bire bir yakın bir örgü, küçücük patikler, buzdolabının kapağındaki kulpa asılmak üzere yapılmış bir minik süs.

Nereden bulurdun, nasıl aklına gelirdi, nasıl durmadan bir şeyler üretir ve sürekli başkalarına onları dağıtmaktan anlaşılmaz bir haz ve mutluluk duyardın. Çantanda varmış gibi söyleyiverdiğin bir öğüt, bir şiiirden bir dize, bir romandan daha önce yaşanmış ve nasıl katlanılması gerektiği öğretilmiş bir acı ve ızdırap. İşte bütün bunlar gibi durmadan kıskançlığı tartışanlara bir cümleyle işin aslını söyleyiverse idin.

Debelenip durdukları kavram kargaşası içinde seviniverirlerdi garipler. "Kıskançlık aşkı öldürür" diyenlere bir çare "kıskançlık kişinin mülkiyet duygusunun uzantısıdır" diyenlere bir çözüm, "kıskançlık ilkel bir duygudur, gelişmiş toplumların bireylerinde böyle şeyler olmaz, bakın Avrupalılar hiç eşlerini kıskanıyorlar mı diyenlere" bir öğüt olurdu söyleyeceklerin.

"Beyler, hanımlar, ey çok ünlü oldukları için sıradan olmayan, toplumun her kesimi tarafından tanındıkları için özel hayatı ve mahremiyetleri olmayanlar. Öncelikle şunu bilmelisiniz: kavramları yanlış kullanıyorsunuz. Kıskançlık sözcüğünü "haset" sözcüğü ile değiştiriyorsunuz. Farkında değilsiniz. Haset insanın en temel duygularından biridir. Kötüdür. Bir gönül hastalığıdır. Düşmemek lazım. Gönül hastalıklarına düşenlerin ilacı gönül tabiplerinin elinde olur. Siz de onlara ulaşamazsınız. Ateşe atılmış kuru odunlar gibi çıtır, çıtır yanar durursunuz. Kendinizi içten içe yer bitirirsiniz.

Haset, başkasının elinde olanı çekememek, "neden onda da bende değil" saplantısına düşmektir. Birçok kötülüğün sebebi bu habis duygudur. Başkasının sahip olduğu şeyin onun elinden gitmesini istemektir. Bir de gıpta vardır. Gıpta haset gibi değildir. Zararsız bir duygudur. Özenmektir.

Başkasının sahip olduğu herhangi bir şeyin kendisinde de olmasını istemektir. Ama bütün bu duyguların kullanım alanı insanların dışında kalan varlıklar içindir. "Haset", "Gıpta", "paylaşmak" gibi sözcükler insanlar için kullanılmaz. Kullanılmamalı. Hiçbir insanın benzeri, eşdeğeri yoktur ki. Her insan Allah'ın; var olmasını dileyip var ettiği, kendi vahdaniyetinden bir hisse verdiğidir. Her insan öncelikle bu yönü ile saygıdeğerdir. Sizin konuşmak istediğiniz başka bir şey. Sevdiğinin seni ne kadar sevdiği, senin sevginin onun sevgisi ile bağlantısının ne olduğunu konuşuyorsunuz."

Hayır. Kesinlikle böyle bir üslupta olmazdı senin söyleyeceklerin. Böyle öğreten, emreden, üstünlüğünü ilan eden bir tavır ve üslup içinde olamazdı söyleyeceklerin.

Sen, "cici anne" şakalarının hiç birine öfke ve kızgınlıkla tepki vermezdin.

"Bak, baban sık sık ortalıktan kayboluyor, kesinlikle bu adamın bir başka şehirde bir başka hanımı ve çocukları var" diyenler çıkardı. Ben biraz kırılır, biraz burulurdum. Sen gülümseyerek şakayı devam ettirirdin. Anlayamazdım. Senin tepki göstermen gerekmiyor muydu?

Radyo'da Muazzez Türüng'den türküler, Yazlık sinemada Belgin Doruk Filmi mi var? Her ikisi de babamın sevgilisiydi. Babamın sevgilisi şakalarına pervasız katılırdın.

İyice yaşlandıktan sonra babama "Hacım" demeye başladın, sevgiden çok saygı ifade eden bir sözcüktü her şeye rağmen. Ondan sana doğru bir sevgi sözcüğü asla duymadım. Nasıl oldu bu iş? Nasıl karşılığı olmayan, ödülü olmayan, beklentisi olmayan, kendine mahsus mülkiyeti olmayan, sadece tek taraflı fedakarlığa dayalı bir sistematiğe dayandı bütün hayatın. Tek çözüm noktası, asla bu ve benzeri bir duyguyu içinde taşımadığın yargısına gelip dayandı. Ama bu yargı yanlıştı.

Bir gün o günlerin magazin dergilerinden birinde Belgin Doruk'un mayolu fotoğrafını gördün. Fotoğrafın kenarına benzerini hiç görmediğim hani nevi şahsına münhasır dedikleri cinsten el yazınla küçük bir not yazıp bıraktın. Not şöyleydi; "Haniya sadık deyu methettiğin ol nevcivan"

Ah, dünyada bundan daha nahif, daha zarif, daha nazik bir sevgi ifadesi olabilir mi? Demek ki içinde ortaya çıkmasına izin vermediğin, kimsenin bilmesine gerek görmediğin, sadece kendine sakladığın bir duygun varmış.

Hanımefendiliğiyle hayranlık uyandıran film yıldızına karşı içinde bir rekabet duygusunu taşıyıp durmuşsun. Onun mayolu fotoğrafından doğan itiraz hakkını bir şarkının bir mısraı ile dile getiriyorsun.

*Hani ya sadık diye methettiğin o nevcivan
Dün gece o güzeli bir badeye oynattılar
Gördüm o huri sıfat ağyar ile ülfet eyler*

Hasetinden Dertli'yi toplar gibi patlattılar

"Hani düzgün birisidir diye övüp durduğun o güzel var ya, o dediğin gibi değilmiş, dün gece o güzeli bir kadeh içki karşılığında oynattılar" diyor. Bestesi de son derece ilginç olan şarkının devamında şair "dertliyi toplar gibi patlattılar" diyerek asıl derdini ifşa etmiş. Ama sen sadece bir mısra ile yetinmişsin.

Cuma Mektubu - Beklemek (26. Sayı)

Şerife, Şefika, Şükriye, Şehrazat, Şehnaz, Şennur, Şermin, Şevval, Şeyma. Hayır, bunların hiçbiri olamaz. Başka bir adı vardı. Gördes'in çam ormanlarının içinde kaybolmuş Hamit köyü, o adı kendi kolayına geldiği gibi değiştirmiş, farklı bir söyleyişe dönüştürmüştü. Öylesine bir dönüştürme ki aslı kaybolmuş, en azından benim bulabileceğim yerlerin çok uzağına bir yere gitmiş. Ara ki bulasın.

"Şere Hala"

Birinci hecedeki "e" sesi başka sözcüklerde rastlanmayacak şekilde vurgulu ve uzatılarak söyleniyordu. Senin halan idi. Şere Halanın adını o kadar çok duymuştum ki ilk karşılaşmamızda sanki ortak bir hayat yaşamışız gibi yakındık.

Doğudan Ege'ye, Karadeniz'den Güneye kadar yüzlercesi bilinen ama tanınmayan övülürken bile ötelenen Anadolu insanlarından biriydi Şere Hala. Hikâyesi kaybolmuş, yaşamış ve devrini tamamlayıp gitmiş. Kayıtlara geçmemiş. Yaptığı hiçbir şeyi kayıtlara geçmek için yapmamış çünkü. Hayatı bir sahne

gösterisine dönüştürmeden, içine hiçbir yapaylık karıştırmadan yaşamış. Evet, doğru kelime bu, sadece yaşamış biri.

Ben tanıdığımda yetmişli yaşlarındaydı. Tıpkı senin gibi, hayata nasıl dört elle sarılmış, nasıl etrafına bir şeyler kazandırmaya, bir şeyler yapmaya adanmıştı. Öyle köy romanı diye yutturulan “İrazcanın Dirliği” veya “Yılanların Öcü” veya “İnce Memet” gibi fakirliğin iğrenç bir bataklık olarak anlatıldığı köylerden biri değildi Hamit. İçinde entrika, ihanet ve isyan barındırmadığı için bir hikâyesi de olmayacaktı elbette. İnsanlar mütevekkil bir olgunluk içinde sadece üretiyorlardı. Orman köyü olmanın mahrumiyetlerine de keza aynı olgunlukla tahammül etmekte idiler. Madende çalışanları, Almanya’ya işçi olarak gidenleri, Orman’da çalışanları tekdüze bir eşitlikte bulduklarının bile farkında olamayacak derecede yoğun işlerin içindeydiler.

Şere Hala “yavrularım” deyip sarılıp duruyordu. Şeherden kendini görmeye gelmiş yıllar boyu hiç görmediği akrabalarını, yeğenini, yeğeninin çocuklarını. Mevsim bahardı. Hava soğuktu. Şere Hala arada bir kayboluyor, sonra mutlaka elinde verecek bir şeylerle geliyordu. Sonunda bir demet kır çiçeği ile geldi elinde.

-“Bizim bu dağların çiçekleri pek güzel kokar” diyerek.

Büyük odanın köşesinde ama odaya tamamen hâkim ocağın içinde kalın bir kütük çıtırdayarak yanmaktaydı. İslî duvarlarında kış için tavanın kirişlerine asılmış armut hevenkleri, üzüm salkımları, mısır demetlerinin gölgeleri oynaşyordu. Küçük yaramaz

torunların gürültülü giriş çıkışları da olmasa ortalıkta hüküm süren sessizlik dayanılmaz bir hâle gelecekti.

Şere Hala,

-“Yavrim, bırak henkini, ne istedin şimdi bundan Müslüman” diye çıkıştıyordu bebelere. Sözüm ona bir çıkışma. Sesinde öylesine müşfik ve yumuşak bir tını vardı ki, çocuklar olduğu gibi doğru anlıyor, “hadi çocuklar, daha gürültü çıkarın” demiş gibi her söylenmede daha çok azıtıyorlardı.

O ocağın başına yarım bağdaş kurmuş, kırmızı Sındırgı Halısı kaplı ot yastığa yaslanmış, gözleri sonsuz derinlikte bir kuyunun içine bakar gibi ateşe dikilmiş öylece duruyordu. Beyaz sakallarının içinde kaybolmuş yüzü, başındaki yeşil hacı takkesi, hafif kamburu çıkmış, kalın bir paltonun içine sakladığı vücudu ile taştan bir heykel gibiydi. Dolmabahçe Sarayının önünde duran nöbetçi askerler ancak bu kadar uzun süre hareketsiz durabilirdi.

-“Biraz seferberlikten anlatsana, hacı dayı” dedim. Şere Halanın kocası Hacı Şevket Dayıya. Çok uzak bir boyuttan bu âleme istemeden gelmiş gibi hafifçe döndü. Zor duyulur kısık bir sesle;

-“Ne anlatcem, olumuz, geçmiş günler. Allah bir daha göstermesin” dedi.

Şere Hala kocasının sesini duyar duymaz yerinden kıpırdadı. Gözlerinde on sekiz yaşında bir genç kızın nişanlısına dokunma heyecanı ve utangaçlığı içinde ocağa yanaştı, ateşi öylesine bir karıştırdı.

-“Çay yapıverem mi hacım, içer misin?” diye sordu. Benim isteğim şımarık bir çocuğun yüz­süz mız­mızlanması gibi ortada kalakaldı.

Hacı Şevket Dayı konuşmazdı, çok az hareket eder, etrafında olup bitene hemen hiç tepki vermezdi. Ben onun hikâyesini bilmeme rağmen onun ağzından dinleme isteğimi geri çektim. Hacı Şevket Dayı sükûnetin tecessüm ettiği mitolojik bir varlık gibiydi. Hiçbir şeye tepki vermeden, heyecan duymadan, öfkelenmeden, bir şeyleri düzeltme ihtiyacı duymadan yaşamayı öğrenmişti. Çok sevdiği kedisinin yavrusunu boynundan tutup yanan ateşin içine atan aşırı yaramaz torununa bile hafifçe kafasını çevirip;

-“E be Müslüman! Ne istedin şimdik bu hayvancağızdan” dediğini sonra yine aynı sessizliğine geri döndüğünü anlattıklarında çok şaşır­mış­ım. Ama karşımda duran yaşlı adamı görünce o anlatılanların bile Hacı şevket Dayıyı tam tasvir etmediğini anladım.

Ben onun hikâyesini biliyordum. Cumhuriyetin ellinci yılı kutlamaları yapan Radyocular “Cumhuriyete Kan Verenler” adında bir program için İzmir’den Hamit’e gelmişler, Hacı Şevket Dayı ile Şere Halanın hikâyesini kendi ağızlarından -uzun ısrarlar, yalvarmalar sonucunda- anlattırmışlar ve kaydetmişlerdi.

Onların hikâyesinin başlangıcı yüzyılın başlarıydı. Şevket köyün değirmencisinin oğlu, Şere köyün genç kızlarından biri. Birçok hikâye gibi sıradan kayda değer bir tarafı olmaksızın başladı her şey. Yavukluları baş göz etme zamanı geldiğinde sadece memleket değil bütün dünya da karışmıştı. Devlet-i Âli Osmanî’nin ücra bir köyünde olup

bitenin tarihin gidişatını değiştirmesi beklenemezdi. Bu köyün ahalisinin de olup bitenden haberdar olması söz konusu değildi. Devlet yedi düvele savaş açmış, yedi cephede savaşa tutuşmuştu. Halkın bildiği tek şey vardı: “Seferberlik ilan edilmiş”.

Seferberlik devletin “hadi toparlanın bakalım, savaşa gidiyoruz” demesiydi. Kim nereye gider ne yer ne içer, geri döner mi, dönerse nasıl döner hiçbirinin bilinmediği, ama çağrıyı alınca kalkıp gitmekten başka çarenin olmadığı bir şeydi seferberlik. Yemen’den Muş’a, Muş yokuşundan Sarıkamış’a, Çanakkale’den, Galiçya’ya, Necid Çöllerinden Trablusgarb’a gidilen bir seferdi bu. Gidilen ama geri dönülmeyen, “giden gelmiyor, acep ne iştir?” diye şaşkınlıkla ve de kısık ve de yavaş bir sesle sorulan seferberlik.

Seferberlik ilan edilmiş dedikleri bir zamanda evlendiler şevket ile şere. şevket evin tek oğluydu. Yaşlı babasından başka kimi kimsesi yoktu. şere, elini attığı yere hayat veren canlılığıyla evin önüne geçti, bir köylünün yapması gereken bütün işlere yetişiyor, sonra değirmene koşuyordu. Seferberlik var ama tek oğul olan evleri sonraki tertiplere bırakırlar ümitleri altı ay sürdü. Evlendikten altı ay sonra şevket’i askere çağırdılar.

Yemen cephesine gittiği haberi geldi. Yemen’den giden geri dönmüyordu. Umutsuz bekleyişleri sürerken Sarıkamış cephesine sevk edildiğini duydular. Kısa bir zaman sonra da şevket ölmüş dediler. Aradan bir yıl geçmeden şehit kâğıdını getirip bıraktı jandarma kapıya.

Altı aylık gelinken dul kalan şere, kendi babası bildiği iyice yaşlanmış şevket’in babasına bakıyor

değirmeni çalıştırıyor, kimseye göstermediği gözyaşlarıyla umudunu kaybetmemeye çalışıyordu.

-“Şevket ölmüş başın sağ olsun” diyenlere: -
“Yanniş o haber ölmedi, sağ, döncek” cevabını veriyordu. Önceleri acıyarak seslerini çıkarmadılar, umut işte garip ne yapsın, biraz daha beklesin, nasıl olsa umudunu keser, kendine yeni bir hayat kurar dediler.

Şere dedikleri gibi olmadı. Çalışıyor, değirmeni bir erkek gibi işletiyor, kayınpederinin bir dediğini iki etmiyordu. Şevketin askere alınmasının üzerinden dört koca yıl geçmişti. Şevket’in babası bir gün yemeğini önüne koyan Şere’ye;

-“Hele bir otur bizim gelin” dedi. “Otur hele, diyeceklerim var sana. Bak Şere gelin! Allah’ın takdiri böyle imiş, senin erin, benim evladım. Şehitlik yüce mertebedir. Şevket öldü. Sen altı aylık gelin, gün göremeden dul kaldın. Bilirim bana merhametinden bu kadar hizmetimi görürsün. Ama olmaz. Gençsin. Daha önünde zamanın var. Göreceğin gün var. Şevket ölmedi, sağ deyip gezersin amma sen de bilirsin ben de bilirim ki onun şehit kâğıdı geldi. Demem o ki, seni benden isterler. Benim ne he demem ne yok demem yakışık alır. Ben sana izin verdim. Var git yoluna. Ben senden razıyım. Allah da razı olsun. Yolun açık bahtın açık olsun.”

Şere gelin başını eğdi önüne. Sustu. Sonra;

-“Buba anca kovarsan giderim.” dedi.

Yaşlı adam şaşırıldı, ne diyeceğini bilemedi. “Seni kovmak bana düşmez” diye mırıldandı. Çaresiz öyle kaldılar. Şere Gelin;

-“Ben Şevketi her gece rüyamda görürüm, Moskof’a esir düştüm, Şere, sakın kocaya varma, beni bekle, der bana. O ölmedi, sağ, nasıl olsa bir gün gelecek. Ne kadar bekleyeceksem o kadar beklerim. Onu beklerken, bubamsın senin hizmetini de görürüm, mala davara da bakarım, değirmeni de işletirim. Ne olur beni kovma. Burada bekleyeyim Şevketi” dedi.

Bu konuşmadan sonra iki koca yıl daha geçti. Birkaç kişi Şere’ye askıntı oldu. Onları kararlı bir şekilde savuşturdu. Bir tanesi fazlaca ısrarlı davranınca değirmene silahlı gidip gelmeye başladı. Sonunda bu gelin kafayı oynatmış, zavallı, altı aylık gelin dul kalınca kaldıramadı demeye başladılar. Bu Şere Gelinin işine de yaradı. Peşindekilerden kurtuldu böylece.

Yedi yıl geçti. Köyde herkes kendi hayatını yaşamaya başladı. Savaştan sakat dönen gaziler, şehit kâğıdı gelenler, evlenenler, yeni doğanlar, yaz, kış, bahar geldi geçti. Cumhuriyet ilan edildi dediler. Düşmanı İzmir’den denize döktük haberlerine bayram ettiler. Bu arada Şevket unutuldu. Şere Gelin unutuldu. Şere Gelin’in “Şevket Ölmedi, Moskof’a esir, düştü, sağ o, gelecek” demesine de gerek kalmadı.

Ama Şere Gelin haklıydı. Şevket tam da dediği gibi Moskof’ta yedi yıl esir kampında kalmıştı. Çölün sıcağına, Sibiryaynın karına soğuşuna rağmen ölmemişti. Bir gün savaş bitti, iki devlet anlaşma imzaladı, serbestsin, hadi var git memleketine dediler. Ama Şevket yedi uzun yıl sonra memleketine gitmesinin bir anlamı kalmadığına hükmetmiş, dönmemeye karar vermişti.

Açlığın, çıplaklığın, hastalığın yokluğun içinde altı aylık dul bıraktığı Şere'yi düşünmüştü. Köylük yerde hiçbir kadın tek başına hayatta kalamaz, mutlaka bir başkasına varmıştır, demişti kendi kendine. Memlekete dönünce her şey allak bullak olacaktı. O Şere'yi bir başkasına varmış görecekti dayanamayacaktı. Bu yüzden buralarda bir yerde kalırım, bir iş tutar eğleşirim demişti. Birkaç zaman sonra gâvurun memleketinde ne yapayım, dilini bilmem. Huyu huyuma suyu suyuma benzemez. Madem serbestim bari Erzurum'a kadar gideyim, oraya yerleşirim dedi. Kalktı Erzurum'a geldi. Erzurum'da bir zaman çalıştı. Ama içinden gelen sesi zaptedemedi. Kendi kendine buralarda soğuk, açlık, işsizlik çok fazla biraz daha ileriye gideyim. Afyon Uşak taraflarında bir iş tutarım, çobanlık amelelik neyse bir iş uydururum kendime diyerek tekrar yola düştü. Afyon Uşak derken İzmir'e kadar geldi. İzmir'de bağrında yanan memleket hasretini dindiremeyeceğini anlayınca Manisa, Akhisar, Gördes üzerinden köyün başındaki tepeye kadar geldi.

Tepeden köyünü seyretmeye başladı. Evlerin bacalarını, köyün dışındaki değirmeni saatlerce seyretti. Tamam diyordu buraya kadar. Bak, doyuncaya kadar. Ama köye inme sakın. Kimse seni görmeden sessizce kalkar İzmir'e dönersin. Herkes seni öldü bilmeye devam eder. Bir türlü kalkıp dönüş yoluna düşemedi. Hava kararmaya yüz tutmuştu.

-“Hayrola hemşerim, neredensin, nerden gelir, nereye gidersin” diyen ses onu içinde yaşadığı sessizlik ve yalnızlıktan çekip çıkardı. Köyün malını otlatan çobanla sohbeta başladılar. Çobana, İzmir'e gittiğini, savaş gazisi

olduğunu, bir soluklanmak için oturup kaldığını söyledi. Sonra köyün adını sordu. Buralardan bir asker arkadaşı olduğunu, birbirlerini kaybettiklerini anlattı.

-“Kim?” diye sordu çoban. “Adı neydi, kimlerdendi”

-“Şevket”

-“Ha bildim, Şevket dönemedi, şehit kâğıdı geldi, rahmetlinin”

-“Kimi kimsesi yok muydu?” Çoban biraz işkillenmeye başlamıştı ama yine de cevaplandırdı.

-“Bir yaşlı bubası vardı, güzün o da rahmetli oldu.”

-“Bir de karısı vardı, Şere’ydi adı galiba o n’oldu?”

Çoban akşamın alaca karanlığında bu soruyu herhangi birisinin soramayacağından emin olarak eğildi yüzüne dikkatlice bakmaya başladı. Tanıdı. Heyecan ve şaşkınlık içinde bağırdı;

-“Ülen, Şevketsin sen, Şevket!”

Sonra tepeden aşağıya köye doğru bütün hızıyla koşmaya ve bağırmağa başladı.

-“Şevket, geldi, Şevket, Ölmemiş, Vallaha ölmemiş, Şere gelin neredesin, Şere gelini bulun bana, Şere Gelin mücdemi isterim, Şevket geldi, Şevket, aha şurda, tepenin başındaydı”

Şere Gelin, ahıra sokmaya çalıştığı tosunun yularını çekiştirirken duydu çobanın bağırtısını.

-“Meh, senin olsun” deyip yuları çobanın üstüne atacak kadar mecal gösterebildi.

İstedim ama anlatmadı Hacı Şevket Dayı bu hikâyeyi bana. Ben radyodan dinledim. Bir de senden dinledim. Senin halan Şere Hala’nın hikâyesini.

Defalarca sormuştum. Sen de defalarca anlatmıştın. Yorulmadan. Bıkmadan. Usanmadan. Sen de Şere Halanın kan bağından gelen aynı soyluluk vardı da ondan.

Cuma Mektubu: Ana Gurban (28. Sayı)

O ne kadar güzel, ne kadar içten, ne kadar sıcak, ne kadar insanı içinin en içinden sarıp sarmalayan bir seslenişti?

Gecenin sonu sabahın alacakaranlığında güneş daha ışımadan gönlü ışırdı insanın. Sabah güneşinin ilk ışıklarıyla ortalık ısınmadan içim ısınırdı. Uykunun en tatlı yerini bölen ne olursa olsun ağzından emziği çekilmiş çocuk gibi öfkelenirir bağırtıp çağdırırken o seslenişte uykudan bile güzel bir sığınma duygusu dolardı gönlüme.

Uykuyla uyanıklık arası görülen bir rüya gibiydi o sese uyanmak. Yarı uykulu, belki bir orman kenarında kendi başına akan soğuk bir pınara ağzını dayayıp su içerken görülen bir rüyanın içine girer, “ana gurban” sesi, o pınarın şırıltısına dönüştü.

Sevgi dolu bir sestir, şefkat tınısı vardı, koruyan, kollayan sarmalayan bir örtü gibi bürünürdü.

Heyecan yoktu, bağırtı yoktu, öfke, şiddet, acizlenmek, bezginlik, yorgunluk yoktu sesin içinde. Tam aksine “ne güzel uyuyorsun, seni uyandırmaya kıyamıyorum, ama kalkmak hazırlanmak zorundasın, yoksa gecikeceksin, bu yüzden seni uyandırmak zorundayım, hadi kalk, ne olursun, uyanışın geciktikçe seni uyandırmanın rahatsızlığı büyüyor içimde,

kalkıversen de beni bu sıkıntıdan kurtarsan ne var” der gibiydi.

Biraz yalvarır gibi kısıktı. O kısıklığın içinde, keşke uyanmasan der gibi bir pişmanlık vardı. Mecburiyetin hoşlanılmayan zorlaması da saklıydı.

“Ana kurban” sesiyle uyanmak, güne o sesle başlamak çok güzeldi.

Çünkü hepsinin ötesinde “kurban olurum sana, hadi kalk” “annesi yoluna kurban olacak kadar sevdiği çocuk, uyan” diyenin söylediğinde samimi olmasıydı.

Gerçekten eğer öyle bir şeyle karşı karşıya kalsaydın benim için kurban eder miydin kendini?

“Kızım!” “Oğlum!” “Bebeğim!” “Yavrum!” “Bir tanem!” “Annesinin biriciği!” ve daha birçoğu.

Anadolu Türkçe’sinin anne sütü kadar temiz tadının içinde annelerin çocuklarına söylediği kendince kim bilir daha ne kadar sesleniş vardır?

Her seslenişte çocuğun içi bir kere titrer. Annesinin yüzlerce.

Her seslenişte bir gönülden diğerine bir köprü kurulur. İnsanlar anneleri olmaksızın var olsalardı böyle bir köprü olmaksızın yaşamak zorunda olsalardı ihtimal ki hayatlarını devam ettirecek gücü bulamazlardı. Annesini hiç görmemiş birisi bile bir annesi olduğunun bilgisine dayanarak yaşamayı sürdürebilir. Görmediği annesinin emin olamadığı hayalini hafızasının bir köşesinde saklı tutarak yaşamayı başarabilir.

“Ana kurban” diğerlerinden daha farklı. Belki bunu sen bana söylediğin içindir. Belki başka bir sebebi vardır. “Oğlum” “Kızım” “Yavrum” “Evladım” seslenişlerinde hep

“benim” diye biten bir iyelik eki var. “Ana gurban” derken, sen benimsin değil ben seninim vurgusu hissediliyor.

Bir annenin çocuğu için kendini kurban etmeye hazır olması ne müthiş bir şey.

Aslında kurban edilmesi gereken çocuklar değil miydi?

Çocuklar veya anneler, babalar veya oğullar her kimse, kurban edilmenin sebebi neydi?

“Ana gurban” seslenişinin insanın içini ısıtan sıcaklığından bir hisse kapılsa bile “kurban” olmayı veya kurban kesmeyi gerekli kılan neydi?

Galiba kurban sözcüğünün içinde barındırdığı anlam, kaybettiğimiz birçok anlamın ve sözcüğün akıbetine uğradı. Ağzımızdan çıkan ve içinde kurban kelimesinin geçtiği her cümle gerçek anlamının çok dışında bir yerde duruyor.

“İlahlar kurban istedi” deniyor sözgelimi. İğrenç bir putperest cümlesinin içinde geçiyor kurban kelimesi.

“Kurban edildim” cümlesindeki kurbanın anlamı harcanmak, pisipisine gitmek şeklinde.

Oysa “Kurban olam kalem tutan ellere” gibi “Kar mı yağmış şu Harput’un başına / Kurban olam toprağına taşına” gibi “Ela gözlerine kurban olduğum gibi” “Kurbandır canlar sana” gibi dilimizde ne kadar çok dolaşmış kurban kelimesi. Hiç birinde olumsuz bir anlam yüklenmeden. Hiç birinde harcanmak, boşu boşunalık gibi vurgular hissedilmeden.

“Kurbanım ben sana” derse birisi nasıl bir tepki alır? “Madem öyle, gel bakalım, ne dersem onu yapacaksın, sen kendini kurbanlık olarak görüyorsan,

kendini yok etmeyi göze almışsan, bana her türlü hakkını devretmiş Sayılırsın” der mi herhangi bir insan? Yoksa “kurban olurum sana” diyene öncelikle saygı, sonra uğruna her şeyi yapabilmeyi göze alacak bir bağlılık hissi mi uyanır?

Kurbanın dilimizde bu kadar çok, bu kadar güzel, bu kadar olumlu bir anlam yüklenerek dolaşması onun gerçek anlamında gizlidir. Kurban yakınlaşmak, yakın olmak demektir. “Kurbanım ben sana” diyen “sana o kadar yakınım seni kendimle o kadar aynı ve eşit görüyorum ki benliğim bile araya girecek bir mesafe gibi geliyor, benliğimden vazgeçerek sana daha yakın olmak istiyorum” demektedir.

Sen her “ana gurban” deyişinde bu anlamın tümünü bilincinin en derin yerinde hissederek söyledin. Eğer böyle ağır bir imtihanla karşılaşsaydın hiç çekinmeden kendini kurban ederdin.

Hazreti Süleyman’ın “bu çocuğu ortadan ikiye bölün, her bir yarısını çocuk üzerinde annelik iddiasında bulunan şu iki kadın arasında paylaşdırın” hükmünü verdiği zaman ortaya atılıp “hayır, böyle bir şey yapmanıza gerek yok, çocuğun annesi ben değilim, bu kadın, ona verin, bölmeyin, hepsi onun olsun” diye haykıran gerçek anneydin.

Sen Putperest hükümdarın kendisine secde etmeyenler için hazırlattığı derin çukurda yanan ateşin içine atılan bebeğinin arkasından ateşe atlayan anneydin.

Sen şairin;

Kıskaçlar ve açmazlar çevremi çevirince

Senden imdat bekledim sende aradım çare

*Ayağımla düştüğüm kuyulara da gene
Saçından bir merdiven sen dayadın Gülizar*

*Tenhalara saklandın gizledin gözyaşını
Heves edip almadın dünyanın tek taşını
Hep vermektir hayatın vermek ve çok ağlamak
O inci gözyaşların en kıymetli yadigâr
Benim de gözyaşlarım senin adın Gülizar
diye anlattığı anneydin.*

“Ana Gurban” demende ne var ki, zaten kurban
etmiştin bütün hayatını

Cuma Mektubu- Sefertası (29. Sayı)

Senden sonra her şey değişti.

Artık senin zamanından pek
bir şey kalmadı. Ne gaz ocağı var, ne
de mangal. Adına kim “idare” gibi
muhteşem bir isim takmışsa gecenin
hafif aydınlatmasını sağlamak için
kullanılan küçük lambalar da yok.

Hohlayarak bir gece önceden üzerinde kalan isini silinen
camlarıyla gizemli gaz lambaları da, ancak özel günlerde
yakılan dokunsan dökülen tülleriyle o kadar ışığı nasıl
verdiği bir türlü anlaşılamayacak lüks adındaki aydınlatma
araçları da yok. Kovalarla tenekelerle durmadan sular
taşınan çamaşır günleri de kalmadı artık. Köpüçlerle
dövülen beyazlasın diye kaynama suyuna mavi renkli
çivitlerin atıldığı çamaşır yıkama şekilleri de bitti.

Kolalı suya batırılıp kömürlü ütülerle ütölen
beyaz sert yakaların süslediği siyah önlükler tarihe karışalı

çok oldu. Yakası dik dursun diye küçük yuvasına balina denen plastik parçaların takıldığı Frenk gömlekleri de kalmadı. Ağzıları lehimlenerek perkitilen teneke kutular yerlerini kullanılıp atılacak kaplara bıraktılar.

Mutfakların teldolaplarına özenle sıralanan çinko sırla kaplı çay demlikleri, tahta rafların süslü örtülerine dizilmiş bakır kaplar, daha el değmeyecek yerlerde mesela camlı bir dolabın içinde tutulan Kütahya porseleninden tabaklar, çay demlikleri, çin porseleni kahve takımları da bitti bitecek.

Görülen ve dokunulan ne varsa onu biraz daha güzel biraz daha sevimli gösterecek bir şeylerle süsleme ihtiyacı da yok. Elbette bunları göz nuru dökerek üretecek günler geceler boyunca üzerine eğilerek işleyecek sabır ve güç de kalmadı. Masaların, tahta rafların, sehparların, sedirlerin, minderlerin, seccadelerin, yatakların, yastıkların, elbiselerin üzerini el ile işlenerek bezenmiş bir örtüyle kaplama geleneğinden bahsediyorum.

Her biri için ayrı desenlerin, farklı figürlerin, değişik tarz ve üslupların kullanıldığı işlemelerden. Nerede, ne zaman, nasıl icat edildikleri bilinmeyen ama elden ele dilden dile geçip her genç kızın gelin gideceği evi için yıllarca hazırlayıp sakladığı, biriktirip yığıldığı sanat eserlerinden.

Yatak takımı, yatak örtüsü, çarşaf takımı, yastık, kırlent, sedir yastık örtüsü olarak kullanılan kanaviçelerden. Pike takımı, oda takımı, sehpa örtüsü, vitrin örtüsü olarak kullanılan kasnakta yapılmış beyaz işlerden. Mevlitlerde takılacak başörtüleri için, geceliklere, sabahlıklara kullanılan patiskaya eğer para

yetmemişse ağartılmış Amerikan bezine işlenen Ciğerdeldilerden. Makinenin alt mekiğine kalın iplik takılarak kasnakta yapılan Astragan işinden. Yine makinede saten kumaşa, deseni kalın ipin üzerinde kabartmayla yapılıp nişan bohçalarında kullanılan filtre sarmadan. Saten kumaşlara, seccadelere işlenen Çin iğnesinden. Havlu, perde, mutfak perdesi, mutfak takımlarına uygulanan Aplikeden. Etamin kumaşın deliklerinde çarpı ip işlenerek yapılan, divan örtülerine, seccadelere işlenen cami figürleri, eski Türk motifleri, geometrik şekiller, dışı koyu renklerle içi açık renklerle yapılmış gül desenlerinin olduğu hesap işlerinden. Yemeni kenarı, örtü kenarı, yazma, bohça kenarlarını süsleyen İğne oyalarından. Mekik oyasından. Sehpa örtülerinin, namaz başörtülerinin, sehpa örtülerinin yapıldığı firketeden. Mendillerin kenarlarına delikler açılarak, açılan deliklerden iplik geçirilerek yapılan antika işinden. Mutfak takımlarının, peçetelerin kenarlarına, bardak altlıklarına, tepsi örtülerine makinede veya kasnakta gergef gibi işlenerek yapılan Türk işinden. Beş şişle örülen yün patiklerden. Komşuyla sohbet ederken ellerin boş durmasın diye öylesine yapıverdiği orlondan örülmüş tencere tutacaklarından, liflerden, battaniyelerden, şallardan. Vazo çiçeği, gelin başı, gelin çiçeği olsun diye atık kumaştan imal edilmiş yapma çiçeklerden. Yine atık kumaşların atık bez parçalarının değerlendirildiği el tezgâhlarında dokunan yolluklardan. Yapağı yünün iğde eğirilip ip hâline getirildikten sonra o saf yünden elde örülen çoraplardan kazaklardan.

Her şey çok hızlı değişti.

Mangalın icadıyla ateşin keşfi arasında belki binlerce sene vardı. Ama mangaldan mikro dalga fırına, toprak güveçlerden, porselen tabaklardan petrol türevi kullan at kaplara geçiş için on beş yirmi sene yetti. Bu kadar kısa süre içinde bu kadar büyük farklılaşmaya insanoğlu nasıl tahammül etti bilinmez. Tahammül etti mi acaba, o da bilinmez?

Ama siz bunları görseydiniz eminim ki tepkiniz bizim tepkimiz gibi olmayacaktı. Normalleşmiş hatta içselleşmiş belki çaresizlikten kabul edilmiş veya teslim olunmuş veya boyun eğilmiş tuhaflıklara şaşırmadan bakamayacaktınız.

“Bugün ne pişirsek” programlarının nerde satıldığını bilmek bile akademik düzeyde çaba gerektiren tuhaf malzemelerine bakıp, ebegümeçlerinden, acicelerden, tere otundan, pirpirimden öğün savacak yemekler üretebilmenin nasıl olduğuna hayret edecektiniz.

Çalışan ve okuyan üç oğluna dışarıda yemek zorunda kalmaları diye sabahın köründe yemekler yapardım. En az üç çeşit olurdu. Bakırdan yapılmış kenarları süslü kayık tabakları ve üstlerine yerleştirilen kapakları olan bir sefertamız vardı. Üst üste gelince kenarlarındaki yuvalarından geçen vidalı mil birbirine yapıştırır, içinde sulu yemek de olsa çorba da olsa dökülmeden taşınabilir hâle gelirdi. O sefertasıyla o kadar çok yemek taşıdım ki say deseler sayamam. Basit, ucuz, ama son derecede lezzetli yemekler. Haşlanmış patatesin taze soğan, kırmızıbiberle zenginleştirilmiş salatası, ilk aklıma gelenlerden birisi. Taze pideyi içine bandırarak

katık yaptığımız zeytinyağı da son derecede sağlıklı yiyeceklerden biriydi.

Sen diyetisyen miydin?

Bugün artık her taraf; ayaküstü tıkınacak yerlerden, büfelere, seyyar satıcılardan görkemli lokantalara kadar her çeşidinin adım başı karşımıza çıkan mekânlarla doldu. Bu kadar çok ve bu kadar dolu olması aslında bir tek şeyi gösteriyor. Evinde yemek yiyenlerin Sayısı gittikçe azalıyor. Açık büfe kahvaltı servisi yapanlar da yeterli miktara ulaştınca hiç kimse evinde kahvaltı bile yapmayacak artık.

Zaman zaman dışarıda yemenin evde yapılan yemeklerden daha ucuza geldiğine dair iddialar da duyuluyor. Aslında mesele ucuzluk pahalılık değil. Mesele, yaşam tarzındaki akıl almaz bir hızla yaşanan değişimdir. Sefertasından ayaküstü tıkınma alışkanlığına giden bir dönüşüm.

Bu dönüşüme ne ad verileceği de ciddi bir tartışma konusu.

Sefertasını; ruhuma dikilmiş bir onur, sadakat, dürüstlük ve temizlik anıtı gibi hatırlayışıma bakacak olursak bu dönüşümü sonu vahim bitecek bir çürüyüş olarak görenler tarafındayım.

Sizin zamanınızda ev ve ocak kelimeleri eş anlamlı kullanılırdı. Evin başına gelen büyük felaketler “ocağımız söndü” diye ifade edilirdi.

Mikro dalga fırınlar ayaküstü tıkınma mekânları sefertaslarını tarih sahnesinden kaldırmaya kaldırdı.

Ama ocağımızı söndürmeye yakın bir yer gelmediğini umalım.

Zaten ummaktan başka çaremiz de yok.

Cuma Mektubu: Hanımanne (30. Sayı)

1939 yılı Türkiye'nin ve belki dünyanın en bunalımlı yıllarından biriydi.

İkinci dünya savaşı başlamıştı. Almanya Hitler'in çılgınlıklarının peşine takılmış gidiyordu. Polonya ve Çekoslovakya işgalinden sonra Alman orduları Paris'e girecekti. İngiltere'de başbakan seçilen Winston Churchill çok meşhur "size kan, ter ve gözyaşından başka hiçbir şey vaat etmiyorum" sözünü söylemişti. Aynı zamanda Hitler'in barış görüşmeleri için gelen temsilcisini hapsetmişti. Kısa zaman sonra Rusya'ya saldıran Hitler'in karşısına ünlü Stalingrad savunması çıkacak, savaşın seyri değişecekti. Diğer yarım kürede Fidel Castro Küba'ya devrimi getirmek üzereydi. Dünyanın yeni gücü Amerika İngiltere'nin kıskırtması ile savaşa girmeye hazırlanıyordu.

Bizim ülkemizde durum savaştan ülkelere daha vahimdi.

Bütün iyi insanlarımızı, bütün iyi topraklarımızı, bütün iyi kaynaklarımızı kaybettiğimiz savaşın üzerinden henüz yirmi yıl bile geçmemişti. Nüfusumuz azdı. Kendi küllerinden doğmak için çırpınıp durduğumuz bir dönemden geçmekteydik. Altı çocuktan fazlasını devlet ödüllendiriyordu. Hatay son bir çabayla vatan topraklarına katılmıştı. Ama Musul ve Kerkük için hiçbir umut yoktu. Kibrit, bez, tuz üreten fabrikaları devlet satın alıyordu. Savaş sınırımıza kadar gelip dayanmıştı. Üretilen ne varsa dışarıya satışı yasaklanmıştı. Pasta yapmayı yasaklayan yasal düzenleme yapılmıştı. Ekmek belirli

miktardan daha fazla tüketilmesin diye karneyle satılıyordu. Para yoktu. Üretim yoktu. Yiyecek ve içecek yoktu. Telgraftan, demiryolundan, son derecede kısıtlı motorlu taşıttan haberdardık. Ama dünyanın diğer taraflarında üzerinde savaşılan yeniliklerin hiçbirinden nasibimiz yoktu. Elektrik, telefon hatta televizyon hızla yaygınlaşırken bizim üzerimize giyecek giysilerimiz bile hırpaniydi. Devlet pijama üretir mi diye sonradan dalga geçilen her türlü ekonomik faaliyet devlet eliyle yapılmak zorundaydı. Çünkü insanların bunları yapacak imkânı yoktu. Bir şeyler üretecek imkânı bulanlar ise ancak devletin eliyle bunu yapabiliyordu.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi her gün daha vahim yeni bir felaket karşımıza çıkıyordu. Zemherinin hüküm sürdüğü eksi otuz derecelik bir aralık gününde Erzincan'da sekiz şiddetinde bir deprem meydana geldi. Dört yüz kilometrelik bir alanı kapsayan tarihin en şiddetli depremlerinden biri olan bu deprem gecenin saat ikisinde otuz altı bin insanı öldürmüştü. Yüz bin ev yıkılmıştı. Köprüler ve demiryolları yıkıldığı için en çabuk ulaşan yardım ekibi ancak kırk sekiz saat sonra deprem bölgesine varabilmişti.

Günlük hayat bu çetin şartlara rağmen kendi seyri içinde akıp gidiyordu. İnsanlar hastalanıyor veya eceli gelenler ölüyordu. Yeni bebekler dünyaya geliyordu. Çocuklar büyüyor, gençler evleniyordu. Her şey zordu. Yetersizdi. Kıt kanaat geçiniliyordu. Bazıları daha az bazıları daha çok ama herkes bir şekilde sıkıntı içinde olmasına rağmen hayat kendi mecrası içinde akıp gidiyordu. Kaderleri kesişenler aklın ve havsalanın

almayacağı bir şekilde yeni günlere, yeni varlıklara, yeni neşelere, yeni acılara alt yapı oluşturuyordu.

Şirin küçük bir ege kasabasında tam da bu yıllarda bir kader kesişmesi oldu. Önceden planlanması mümkün olmayacak bir buluşmaydı. Sayısız benzerleri gibi her şey kendiliğinden ortaya çıktı.

On yedi yaşlarında henüz çocuk Sayılacak bir genç kızın gönlü üniforması devletin gücünü gösteren genç bir güvenlik görevlisine düştü. Kimdi? Nereliydi? Ailesi nerede yaşardı? Dindar mıydı, sarhoş mıydı, hırslı mıydı, hırsız mıydı, maaşı ne kadardı, zengin miydi, fakir miydi? Hiç biri bilinmese bile hepsi ikinci dereceden önemliydi. Yakışıklı ve güçlü bir adamdı. Aslında bu da yeter sebep değildi. Sadece görünen bir sebep aranırsa söylenecek bir sözden ibaretti.

Kızın saflığı dillere destan annesi ellerini öperken:

-“Oğlum şerrin dokunacaksa seni Allah’a havale ederim, hayırlı birisiysen Allah’a emanet ederim” cümlesiyle izin verdi.

Evlendiler. Adam gelini alıp memleketine götürdü. Masal gibi uzun akıl almaz uzunlukta yollardan geçtiler. Gittikleri yol, bin kilometreden fazlaydı. Kömürle çalışan kara trenle günlerce yol aldıktan sonra Doğu Anadolu’nun ücra bir bucağına geldiler. Yıkılmış, viran olmuş bir şehrin kalıntılarıydı bunları karşılayan. Evlerin kapıları pencereleri sökülmüştü. Şehir bütünüyle terkedilmişti. Arta kalan kerpiç duvarlarının hayalet görüntüsü içinde birkaç tane baca tütmekteydi. Hayat emaresi görünen o birkaç bacadan birinin kapısına geldiler. Taş kemerli ceviz

kapının el şeklindeki tunç kapı tokmağını çaldılar. İçerden yere değen bastonun tekdüze sesi duyuldu, sonra kapı açıldı.

Gelin kayınvalidesini ilk o zaman gördü.

Cümle kapısının açıldığı geniş avluda taştan küçük bir havuz vardı. Havuzun şırıltılı cılız suyunun geçtiği tarhlarda kırmızı beyaz sarı güller boy atmıştı. Yabaniymiş gibi gümrah ve bakımsız, kendi hâline bırakılmış güllerin kokusu bütün avluyu kaplamıştı. “Tevrüzü” gül derlerdi bu bitkinin cinsine. İhtimal ki Tebriz’den gelmiş buralarda toprağını severek gelişmiş büyümüşdü. Tebriz buraya bin kilometreden fazla olsa da toprağı ve havası bünyesine uygun geldikten sonra neden gelişmesin ki?

Bin kilometre doğudan Tebriz’den gelip de kokusu bütün avluyu dolduran güller ile bin kilometre batıdan bir ege kasabasından gelen küçük gelin bir üzüm asmasının altında böylece buluşmuş oldular.

Belki küçük gelin korkuyu endişeyi kederi sevinci umudu umutsuzluğu bu noktada aşmıştı. Kayın validesinin elini öpüp kendisine öğretildiği gibi başı önüne eğik otur demesini bekledi.

O bekleyişte yüzünün ayrıntılarını göremediği, yaşını tahmin edemediği, sesini henüz duymadığı yaşlı kadının yüzüne bakmayan kayıtsızlığının altında her şeye kapalı gönlünün uzak köşelerinden birine kendini yerleştirdiğini hissetti.

Yalnızlığının konuşmayı artık bir külfet gibi görmeye başlamış yorgunluğu içinde;

- “Pek de küçükmüşsün kızım, otur”

Sesini duyduğunda gönlüne yerleşmiş olduğundan emin oldu.

Gerçekten de yaşlı kadın bir rüzgâra kapılıp evinden yurdundan kopmuş, böylesine uzak bir bucağa düşmüş kuş yavrusuna bakar gibiydi.

“Kendi derdim kendime yeter, bir de bununla uğraşacağım, sen nerden çıktın?” demedi. Kızmadı, azarlamadı, aşığlamadı. Zaten çektiği çilenin içinde kaybolmuş yüz hatları herhangi bir duygusal tepkiye müsait değilmiş gibi görünüyordu. On sekiz yaşında genç bir kızken yüzünü bile görmediği elli yaşında bir adamla evlendirilmişti. Köyünden çıkıp şehre gelin gelmesi, evlendiği adamın şehrin en itibarlı ilim sahiplerinden biri oluşu, evlendiği yılların felaketin yağmur gibi yağdığı bir zaman diliminden geçiyor olmalarının yanında hiçbir şeydi. Evlendikten on yıl kadar sonra kocası öldü. İki erkek çocukla bir başına kaldı.

Tam o zaman diliminde koca bir imparatorluk yıkılmıştı. İçinde yaşadıkları şehir yıkılmıştı. Ama o evini yıkmadı, ocağını söndürmedi. Öyle bir eğitimden geçmişti ki kocasının adını verdikleri torununu kucağına alıp her sevişinde adını söylemeyecek sadece “efendi” diyecekti. Çünkü benliğinin tepesine diktiği sancağın adı saygıydı. Her şeye saygı ve saygı için her şeydi. Öylesine saygıdeğerdi ki komşuları şehirden istediği bir şey olup olmadığını sormaya geldiklerinde neredeyse hiç konuşmadan bakışlarını verilmiş bir emir sayar gereğini yerine getirirlerdi.

O “Ukuş Bibi” idi. Veya bir diğer adıyla “Zekiye Hoca”. Kapısına gelip de bir şeyler öğrenmeye çalışanlara

öğrettiği ilk şey yine saygıydı. Öğrencileri o öldükten sonra yaşadığı eve saygı göstermeye devam ettiler. Onun hatırasını taşıyan eve, evin kapısına, kapının eşiğine saygı duydular.

Ukuş Bibi bir ulu çınar gibi gelinini dalında sakladı. Yuvasında barındırdı. Bildiği her şeyi öğretti. Hayata dair ne varsa ama öncelikle “ben”i yok ederek nasıl “ben” olunabileceğinin sırrını verdi.

Gelin ölünceye kadar o ulu çınara hizmet etti. Öldükten sonra ona duyduğu saygı o ölmemiş gibi devam etti. Bazılarının yaptığı gibi kapısının eşiğini öpmemi amma her bahsi geçtiğinde “Hanımannem” diyordu. Her önemli paragraf başı “Hanımannem” cümlesiyle başlardı. Her çetin işinde “Hanımannem olsa böyle yapardı” diyerek çözüm bulurdu. Yıllar böyle akıp geçti.

Hanımannesinin evinde bir kâbusun ortasında kalmıştı. Bir dakika daha dayanamayacaktı. Artık ne gelindi, ne dalına konacağı bir ulu çınar gibi üzerine kanatlarını geren Hanımannesi. Öğrendiği benliğini yok etmek kâbusunu atlatmaya çare değildi. Ancak bir başkasına adanmış bir hayatı varsa var olabileceği gibi ruhuna diktiği ana sütunlar yıkılmıştı. Belki hayatını adayabileceği bir başkası yoktu. Belki ruhunu besleyen sabır çeşmesi kurumuştı. Belki bir cinnet hâliydi.

Gidecekti. Her şeyi, harcanmış bütün yılları arkasında bir tortu gibi bırakıp gidecekti. Nereye olduğu, nasıl olduğu, sonucun ne olacağı hiç önemli değildi. Kafasında dönüp duran tek şey vardı. Gitmek.

Evin bodrumuna inen kapıyı açtığında artık dönüşüm yok diye düşünüyordu. Bodrum yarı karanlıktı.

Küçük pencerenin aydınlığı düşen köşeye doğru yürüdü. Birkaç eski eşyanın altında kalan sandığın yanına geldi. Eşyaları kaldırdı. Sandığın kapağını kolayca açtı. İçinden birkaç parça eşya alacaktı. Dalgınca elini uzattı. Bir anda kendisine dikkatle bakan içinde sarı kıvılcımların oynadığı gözleri fark etti. Hızla geri çekildi.

Büyükçe boz bir yılan kıvrıldığı yerden başını kaldırmış saldıracakmış gibi bakıyordu. Gözlerinde keskin bir ışık vardı. Öylece kaldı bir müddet karşılıklı bakıştılar. Yavaşça hareket ederek sandığın kapağını kapattı. Ama yerinden kalkamadı. Saatlerce olduğu yerde kaldı.

Aklındaki tek şey o yılanı hanımannesinin gönderdiğiydi.

“Nereye gidiyorsun? Ben sana böyle mi öğretmiştim? Hani sabır? Hani benliğini yok edip asla bencillik etmemek? Hani sonuna kadar direnmek? Hani hiçbir şeyden asla şikâyet etmemek? Hani narın da hoş nurun da hoş demek? Hani hayrın da şerrin de Allah’tan geldiğinden asla şüphe etmemek?” diyordu Hanımannesesi lisanı hâliyle. Gelin saatlerce oturduğu yerde bunları düşündü. Hanımannesine saygısı sonsuzdu.

Hiç kimsenin kendisini ayıplayamayacağı bu gidişten işte böyle vazgeçti. Ne varsa başına gelen sabrederek hayatına kaldığı yerden devam etti.

O geline hiç kimse içinden gelerek hanımanne diyemedi. Çünkü gerçekte Hanımanne bir taneydi o da ölmüştü.

Cuma Mektubu - Her Susuş İnsanın Kendi İçine Saklanmasıdır (31. Sayı)

“İimde ağlar serin bir pınar sesin anne” diye konuşmana şiirlerden dizeler okumak mutlaka bir şeydir. Çünkü konuştuklarından biri diğerinden farklı binlerce örnek vardır. Her biri hafızanın ücra köşelerinden birine takılıp kalmıştır.

Bir vesileyle bulunduğu yerden çıkar gelir. İlk söylediği andaki anlamı, amacı, tınısı, etkisi, değeri ve kabulü hafızadan çıkıp geldiği gibi de değildir. Her biri sanki mutena bir köşede yıllarca demlenmiş, bir ayrı kıvam, bir ayrı önem, bir ayrı değer bulmuştur.

Mesela; her şeyi inadına yapıp seni ileden çıkaran ocuğa,

-“Oğlum, in şu şeytanın atından”

deyişin. Ne kadar önemliymiş. İçinde tehdit, şiddet, korku, izzeti nefsi rencide olmayan bir uyarı cümlesiyymiş. Bir oğüt mutlaka. Bir doğru olana davet, elbette. Bir şikayetlenme, muhakkak. Ama içinde kötü olanla kötülüğü yapanı birbirinden ayırma inceliği ne kadar müthişmiş. “Bütün bunları yapan sen değilsin, sen olamazsın, seni tanıyorum, sen özünde iyi bir çocuksun, ama şu anda yaptığın ettiğin ne varsa senin dışında bir kötülüğün seni etkisi altına almasının sonucudur. Sen şu anda yaptığın ne varsa şeytanın atına bindiğinden yapıyorsun. Gel in şu şeytanın atından, kendin ol, özüne dön, sonra nasıl olsa yaptıklarından pişman olacaksın, bir an önce özündeki iyiliğe dön” diyormuşsun.

Ben şeytanın atından ne zaman iniyordum, bilmiyorum.

Bunun benzeri her bir örnek, mesela dalga geçmek için bulduğun bir benzetme, mesela, hoşnutsuzluğunu ifade etmek için bir şiirden bir dize, mesela, doğrusunu anlatmak için bir roman kahramanının adı konuşmaların içinde hep geçerdi.

Pazar sabahları bir başka âlem olurdu. Pazar günü okula gitmeyeceğimiz, sabah uykusunu doyuncaya kadar içimize çekeceğimiz gündü. Ama aynı zamanda babamın nargile günüydü. Her Pazar günü otuz yıl içtiği sigaranın dumanını temizleyeceğine inanarak sektirmeden aksatmadan nargile içerdi. Bir gün önceden tömbeki suya yatırılır, zehiri kısmen alınmış tömbeki, sabah kurutulur, nemi üzerinde kalacak kadar kurutulduktan sonra toprak lülenin ağzına özenle yerleştirilirdi. Geniş tömbeki yapraklarıyla sarılırdı. Lülenin içinde havanın geçişini sağlayacak deliklere ulaşacak şekilde özel yapılmış metal bir delgeç batırılarak delinirdi. Bir ucu; desenli cam sürahinin içine giren diğer ucuna marpuç bağlanan baş kısmına toprak lülenin takılacağı sarı parça yine özenle yerleştirilirdi. Meşe kömüründen yapılmış hafif küllü kor ateşin kıvamı en önemli kısmıydı. Uzun hortumun ucundaki kehribar ağızlığın daracık boşluğuna dudakların dayanarak çekilen her derin nefeste suyun fokurdayışı tömbekinin dumanının önce suya karışıp sonra o uzun yolu geçerek içenin nefes borusuna kadar gelmesi tam seyirlik bir işti. Bütün hazırlıkların büyük bir kısmı senin elinden geçerdi. Yine her Pazar gününün geç saatlerde yapılan kahvaltısının değışmez mönüsü olan, acılı

bulgurun haşlanmış asma yapraklarına herkesin istediği kadarını doldurup sarabildiği kadar sararak yediği yemeği yapmak ta senin işi.

İşlerinin arasında en canını sıkan bizi uykudan uyandırıp sofranın başına toplama savaşı. Her yolu dener, yavrumlu, ana gurbanlı seslenişlerine cevap alamayınca nargileden bir nefes çeker sarhoş narasına benzettiğin sesinle bağırdın.

- “Softa!” “Yobaz!” “Mürteci”

Yine olmazdı.

- “Paşam! Çerkez Ethem kovduğün gün gibi ol / Soyuyor memleketi Boşnak Celal çetesi”

E, artık bu şiir okunurken uyumaya devam etmek olmazdı.

Öfkeni, sevincini, sevgini, şefkatini ifade etmek için seçtiğin her cümle için ayrı bir değeri varmış. Şimdi artık onların değerini bilemedim, keşke kayıt altına alsaymışım, keşke daha çok kısmını hatırlayabilseydim demenin pek anlamı yok. Ama bunların ötesinde bir susuşun var ki, bu gerçekten hem kayda değerdi hem gün geçtikçe kıymetini daha çok anlayabiliyorum.

Senin susuşların, konuştuklarından daha çokmuş meğerse.

Günün birçok zamanını okuyarak geçirirdin. Bu bir susuşmuş aslında. Günün hatırı Sayılır bir miktarını ağlayarak geçirirdin. Bu da bir başka tarzda suskunlukmuş. Böyle dolaylı değil de doğrudan kendini bir işe kaptırıp sustuklarını da hatırlıyorum. Mesela; fiskos masasının üzerinde mutlaka bir saksı çiçeğini yerleştirir, ilaçlarını suyunu onların yanına koyar, koltuğa yerleşir

“elimin işi anam” diyerek dalga geçtiğin örgüne daldın. Çok uzun bir süre belki saatlerce etrafta olan bitenin hiçbiriyle ilgilenmez, gözlüklerinin kalın buğulu camlarının arkasına sakladığın gözlerin, sımsıkı kapattığın dudakların, sürekli kıpırdayan ellerinle kaybolur giderdin.

Nelerdi düşündüğün, kendi içinde kiminle ne konuşurdun?

Kime anlatırdın çektiklerini? Kiminle paylaşırdın hayatın belini büküşünü? Her şeye rağmen direnmenin, en güçsüz, en çaresiz, en elden ayaktan kesildiğin zamanda bile bunun zerresini dışarı yansıtmadan etrafındaki herkesi öğrettiğin gibi yaşamaya çağırışının bittiği zamanlar mıydı susuşun? Kim bilir belki de bize sık tekrar ettiğin dizeleri kendine okuyordun;

- “Sen bir devsin yükü ağırdır devin / kalk ayağa!
Dimdik doğrul ve sevin” diyordun.

Dayanamadığımız küsmelerin de –ne çok küserdin sen- belki susmak ihtiyacının perdesiydi. Bazen etkili bir araç olarak kullandığını düşündüğüm, mutlaka yaptırım gücü olan –çünkü gerçekten dayanamazdık- küsmelerin kendi içine saklandığın zamanlar mıydı?

Evet, mutlaka her susuş insanın kendi içine saklanmasıdır.

Bütün bunları senin el yazın olduğu için sakladığım küçük kâğıt parçaları eski bir kitabın arasından elime gelince hatırladım.

Önce ne olduklarını anlayamadım. Hiçbir örneği olmayan el yazınla yazılmış küçük bir bloknotun delikli yapraklarıydı. Bazıları tek bazıları üç dört kelimeden ibaret notlardı.

Bir tanesinde “su” yazıyordu. Bir diğesinde “çok gürültü var” şeklinde bir cümle vardı. “Çocuğu yarın doktora götür” “Bayram için ağabeyini ara” “Bir daha tartışma duymak istemiyorum” şeklindeydi diğeri.

Önce anlayamadım. Okudukça zihnim berraklaştı. Ne olduğunu anlayınca ağlamaya başladım. Bunlar senin benim evimde itikâfa girdiğin zaman yazdığın notlardı. Ramazanın son on günü küçük odanın içine kendini hapsettiğinde kapının altından atmıştın. Yedinci itikâf senendi. Hanımannen rüyana girip “yedi ramazan itikâfa gir” dediği için yedi ramazanın son on gününde bu unutulmuş ibadeti yapmıştın.

Hiç kimseye görünmeden, hiç kimseye konuşmadan, oruç tutarak ve Kuran okuyarak geçirilmiş on koca gün. İftar ve sahur saatlerinde kapının aralığında sürülmüş tepsideki yiyeceklerin neredeyse tamamına yakın kısmını iade ederek ve sadece huzurunu bozacak birkaç şeye küçük notlarla müdahale ederek geçirilmiş on gün.

İşte muhteşem suskunluk bu olmalıydı.

Ne kadar çok konuştuğumuz ne kadar çok konuşma dinlemek zorunda oluşumuza kendi iradesiyle açılmış bir pencereden bakmak. Sonra susmak.

Susmak ve tıpkı acıların içinden çıkıp abide olmak gibi yalnızlığın içinden kendini var etmek böyle olmalıydı.

Böyle olmalı.

Elma Ağacı (32. Sayı)

Yıllar öncesinin o güzelim bahçesi şu anda nasıl bir hâlde bir görsen?

Eminim bir kenara çöker saatlerce ağlardın.

Hanımmannenin yaptığı senin devam ettirdiğin bahçe.

Taş kemerli büyük kapısından girilirdi içeri. Kemerini işlenmiş, emek verilmiş taşlardan örülmüştü. Harcı çamur olan kemer taşlarının nasıl olup da orada öylece durduğu, o büyük taşların çok yumuşak bir çizgiyle dönen kavisinden aşağıya nasıl olup da dökülmediği çocuk aklımızın çözemediği sorunlarından biriydi. Köşe taşları da el emeği idi. Diğer taşlar irili ufaklı hiçbir özelliği olmayan taşlardı. Onları düzgün hem de cetvelle çizilmiş gibi düzgün bir duvara dönüştüren ustalık da baktıkça hayranlık uyandırırıldı. Biçimsiz taşların birbirleriyle uyuşan yüzünü bulamadan o duvar örülemezdi. Ustası "oğul, taşın yedi yüzü vardır, ustalık hangi yüzün dışarıya geleceğini bulmaktır" derdi. O biçimsiz ve değersiz gibi görünen büyüklüğü, şekli, hiçbir şekilde birbiriyle uyumlu görünmeyen taşlardan toprağın saman karıştırılmış harcıyla bir duvar örmek insanın tabiatla uyumunu ispatlayan olağanüstü bir örnekti. Onlar yaptıkları işi o kadar insanlaştırırlardı ki, taşların birbirine uyumunu bile "bu taşın diğeriyle öpüşmesi" şeklinde ifade ederlerdi.

Modern zamanların, kalıp, çimento, tünel, beton gibi üretimi artırmak amacıyla icat edilmiş hiçbir yapay aracına başvurmaksızın örülmüş duvarlar belki çok uzun ömürlü değildi. Yağmura, kara, soğuşa, sıcağa, zamanın çürüten yıpratıcı tahrip eden gücüne direnecek kadar uzun ömürlü değildi. Ama insan da öyle değil miydi? İnsanın yaptığı biraz insana benzemeli değil miydi?

Taş kemerin altında ceviz, iki kanatlı bir kapı vardı. Kapının üzerinde o imkânsızlık içinde üşenmeden çekiçle dövülerek estetik bir değer katılmış, süslenmiş, göze hoş görünecek her çaba harcanmış kapı tokmağı vardı. İç içe geçmiş iki halkadan ibaret kapı tokmağının içerdeki halkası ince bir ses çıkarır, dışındaki daha büyük daha kalın bir metalden yapılmış olanı daha kalın bir ses çıkarırdı. Kapı tokmağı kapının içinde kalanların mahremiyetini, farklı ses çıkarması kapıya gelenin mahremiyetini korumak için tasarlanmıştı.

Kapı büyük avluya açılırdı. Ev avlunun sonundaydı. Kapıdan içeri girilince hemen sağ tarafta tuvalet kapısı görülürdü. Tuvalet evin en uzak köşesine yerleştirilmişti. Avlunun zemini yassı taşlarla döşenmişti. Bu yassı taşlara neden "sal" dendiği bilinmeyen birçok şeyden biriydi. Yine taştan yapılmış zeminden daha aşağıda küçük şirin bir havuz vardı. Havuza gelen su; taş bir oluktan akar tatlı bir şırıltıyla havuza dökülürdü.

Kapıdan içeri girer girmez taş zeminli avlu, taş havuz, su şırıltısından başka bir de müthiş bir gül kokusu karşılardı insanı. Belki "hoş geldin" in en güzeliyle. Bahçenin düzensiz gibi görünen elma, dut, erik, kayısı, badem ağaçlarının aralarında sarı ve beyaz renkli güller

eğer mevsimindeysen neredeyse sokaklara kadar taşan müthiş bir kokuyla karşıları gelenleri. Her ağacın cinsi olduğu gibi bir de alt türü vardı. Ahmedî elma. Bağdat Hurması. Çekirdekli dut. Çekirdeksiz dut. Karadut. Sadece gül değildi o kokunun kaynağı. "Tevrüzü Gül"

Yıllar sonra konuyu derinlemesine incelemiş bir gazeteciden o gül cinsinin "Tebriiz"den geldiği için yörede "Tevrüzü Gül" diye isimlendirildiğini iki yüze yakın gül cinsinin içinde en keskin kokusu olanın bu tür gül olduğunu ve Tevrüzü Güllün dünyada sadece burada yetiştidiğini dinlemiştim.

Adamcağız konuyla ilgili bir de proje dosyası hazırladığını, kaybolmakta olan bu gül türünün yeniden yetiştirilip dünyaya tanıtılmasını amaçlayan dosyayı bir süre gezdirdiğini ama kimsenin ilgilenmediğini anlatmıştı.

Uzmanlara yetkililere işi bu olanlara ne gerek var ki, sen Tevrüzü Güllü hanımannenden aldığın bir miras özeniyle yetiştirmeye devam etmiştin. Senin o yıllarda havuzun suyu kesilince akıl almaz bir çaba ile plastik hortumlarla aralıklarla delikler açarak bahçeyi sulama çaban yıllar sonra modern bir yöntem olarak keşfedildi biliyor musun? Şimdilerde plastik hortumlarla sulanıyor bütün bahçeler. "Damlama sistemi" diye güzel de bir isim uydurmuşlar.

O çeşitli ağaçların, o Tevrüzü Güllerin kokusuyla çölde bir vaha gibi insanı karşılayan bahçe artık yok.

Su yok. Havuzlara akan su kurumuş. Havuzların taşlarının işe yarayanları sökülüp çalınmış. Havuz oldukları bile neredeyse belli olmayacak gibi. Çöplerle dolu bir çukur görünümündeler. Güllerin izi bile

kalmamış, bahçenin hemen her tarafı deve dikenleri ve viranelerde yetişen üzerlik denilen bitkiyle kaplı. Köpeklerin, kedilerin, tavukların diğer börtü böceğin eşelenip gezindiği bir çöplük görüntüsünde. Taş kemerli kapının bir kanadı çalınmış, kapının üzerindeki süslü kapı tokmağı yerinden sökülüp götürülmüş, taşlar kapının boşluğunu doldurmuş. Kemer hâlâ direniyor. Ama galiba bu kış o da terkedilmişliğin acımasız çöküntüsüne kendisini teslim edecek.

Sanki nefesi keskin birinin "evin yıkıla, kapın kapana" bedduasına uğramış gibi.

Ekip yetiştirdiğin bütün çiçeklerden, meyve ağaçlarından hiçbir iz kalmamış. Görenler ve eski hâlini bilmeyenler bu bahçenin binlerce seneden beri böyle olduğunu düşünebilirler. Direnen dört beş tane dut ağacı, iki tane badem ağacı kalmış geriye. Bir de senin "kızım, kızım" diye sevdiğin leylaklar duruyor. Diğerleri susuzluğa dayanabilen uzun ömürlü ağaçlar ama o leylaklar nasıl olmuştaki bugüne kadar ayakta kalmış. Akıl alır gibi değil. Senin sevginin onu hayatta tuttuğunu söylerse birisi, buna ilk inanacak benim.

Çünkü sen de tabiatla bütünleşerek yaşayan bir taraf vardı. O senin bir parçan, sen onun bir parçası gibi bütünleşik, uyumlu bir o kadar da durmadan üreten tarafınla tabiat gibi cömerttin. Belki o yüzden kime bel bağladıysan, kimi sevdiysen, kime bir fayda sağladı, ayakta tuttu, yaşattıysan hep kötü bir nankörlükle karşılaştın. Tüm iyiliğine rağmen büyütüp beslediklerinden gördün en büyük zararları. Tabiat ana

denmesinin seninle bağdaşık bir tarafı var mıydı, bilmiyorum.

Bir gün kapının ıkıntısında oturuyordum. Sıcak bir yaz gününün tam oğle vaktiydi. Karşıdan başımın üzerine doğru bakıp, biraz endişeli sesle, "Hadi dn, hadi git, hadi evine gir" demiştin. Kiminle konuşuyordun, söylediklerin kim içindi anlayamadım. Gözlerinin baktığı yöne doğru, tam arkama dönüp baktığımda taş duvarın arasından başıma doğru sarkmış boz yılanı görmüştüm. Yılanı "Hadi git, evine dn" demek nasıl bir şeydi? Ya yılanın uslu bir kedi gibi yavaşça duvardaki oyuktan içeri szlş nasıl olmuştu?

Elbette tesadüf derler buna, öylesine olmuştur.

Ama, temizlik maksadıyla kuru dikenleri yakanlara kızışın, "yakmayın günahtır, otlarla beraber altlarındaki karıncalar, böcekler de yanıyor" deyişine karşılık bulabileceğin tesadüfle açıklanamaz değil mi?

Ya, elma ağacı?

Küçük ve yumuşak cinsli elma ağacı. Isırdığın zaman un kurabiyesi gibi ağzında dağılan elmaları olurdu. Birkaç yıl üst üste hiç meyve vermemişti. Bir gün bana "git şu baltayı al, tersiyle yavaşça elma ağacının köküne birkaç tane vur, ben sana ne yaptığını sorduğumda meyve vermediği için keseceğini söyle"

Gln biraz da aptalca bir oyun gibiydi. Yaptım dediklerini. Sonra sen "bırak kesme, belki bu sene meyve verir" demiştin. Sonra da şimdi bu elma ağacı kesilmekten korktuğu için seneye meyve dökecek demiştin.

Tesadüf idi. Glnt. Aptalcaydı.

Ama elma ağacı o sene bütün mahalleye yetecek kadar meyve verecekti. Toplamakla bitiremediğimiz kadar çok. O yılki elmanın çokluğuna canlı tanıklar var. Ama sebep sonuç zinciri arasındaki irtibat tamamen öznel.

Nankör çocuklarını durmadan vazgeçmeden küsmeden besleyen tabiat ananın, belki çok ayrıcalıklı birkaç dostunu tanıyacak bilinci vardır.

Mezarının başındaki çam ağacı nasıl büyümüş biliyor musun, hem de hiç sulanmadan, bakılmadan, çapalanmadan.